
SVILA I TREŠNJEV CVET

Šta sve opterećuje odnose NR Kine i Japana danas?

Odnosi NR Kine i Japana su slojeviti i jednostavnim formulama teško uhvatljivi. Dugo je Kina, kao civilizacijska inspiracija, Japanu bila uzor i predmet dijaljena. Zatim je na scenu stupila želja da se Kina prevaziđe tako što će se osvojiti i pokoriti.

Tojatomi Hidejoši (Toyotomi Hideyoshi), veliki vojskovođa koji je ujedinio Japan, u naponu snage požeo je da izvrši invaziju na Koreju, a da potom osvoji Kinu i celu Aziju. U istoriji Japana su ta dva pokušaja zauzimanja Koreje poznata kao “ratovi za odvraćanje Koreje” ili “pogranični ratovi”.¹ Japanski hod ka militarizmu, kažu neki istoričari, započeo je odmah po padu Tokugava šogunata i početkom Meidi (Meiji) restauracije, 1868. godine. Oligarsima Meidi restauracije postala je bliska krilatica “bogata zemlja, snažna vojska”. Uspostavljanje Meidi vlade značilo je ukidanje tradicionalnog kastinskog sistema; vojna kasta nepovratno gubi povlastice i uvodi se sistem regrutovanja za armiju. Sada je celokupno stanovništvo bilo odgovorno za odbranu zemlje i svaki stanovnik Japana postao je potencijalni vojnik. U dokumentu vlade ističe se pet konfucijanskih vrlina – odanost, ceremonijal, hrabrost, vera i štedljivost, ali se uopšte ne pominje čovekoljublje, vrlina koja je za Kinu bila najvažnija.² U periodu od 1868. do 1890. godine Japan se više fokusira na modernizaciju i ekonomski

¹ U tim ratovima je više od 20 000 Korejaca uzeto za taoce i poslato na rad u Japan. Među njima je bilo učenih ljudi, grnčara, doktora, itd.

² Mičio Morišima, *Zašto je Japan “uspeo”*, Beograd, 1986, str.35

RADOSAV PUŠIĆ

napredak, da bi tako uhvatio korak s razvijenim zapadnim industrijama. U to vreme postaje opet popularna doktrina Saigo Takamoria /Saigo Takamori/ o novom osvajanju Koreje. To će se i ostvariti invazijom i porobljavanjem Koreje 1910. godine.³ To je puno značilo za razvoj ondašnjeg Japana⁴, koji je svakim danom izrastao u moćnu kolonijalnu silu.

Šta su osnovni razlozi za razvijanje japanskog militarizma i imperijalizma? Iсторијари углавном navode sledeće:

Japan je želeo da postane moderna imperijalna sila.
U tome je potpuno imitirao zapadne zemlje.

Japan se brinuo za svoju bezbednost.

Uspešnim okončanjem rata s Rusijom 1905. godine, Japan je postao svestan svoje moći; ovaj rat je igrao bitnu ulogu u razvoju japanskog militarizma. Osetio je da su velike sile, na neki način, bile zatečene njegovim "privrednim i vojnim čudom" i čini se nisu ozbiljno računale s njim.

Japan je čvrsto, gotovo fanatično verovao u svoju lidersku ulogu u Aziji.

³ Japanci brutalno anektiraju Koreju 1910. godine i započinju svoju 36 godina dugu kolonijalnu upravu. Korejski jezik je zabranjen, Japanci pokušavaju Korejcima da nametnu da svojoj deci daju japanska imena, nameću im i šinto religiju, ali bez uspeha. Stotine hiljada Korejaca je poslati u Japan kao robovska radna snaga, i više od 100 000 Korejki korišćeno je kao seksualno roblje.

⁴ Pobedom u rusko-japanskom ratu Japan je stekao čvrsto uporište u Mandžuriji, što su priznale ne samo velike sile već i sama Kina. Anektriranjem Koreje, Japan postaje kolonijalno carstvo i kontrolisao je ogromne oblasti koje je sada mogao da eksplastiše. Narod Koreje bio je prisiljen da sarađuje i protiv svoje volje na velikom zadatku stvaranja nukleusa "moderne države" u Japanu koja će moći da se takmiči sa Zapadom. I u Koreji i na Tajvanu sprovodena je politika oštре diskriminacije; u periodu 1910-1925. nadnice isplaćivane domaćim radnicima bile su za 40% niže u odnosu na japanske, a ponekad čak i 50% niže. Japanska preduzeća ostvarivala su u ovim kolonijama ogroman uspeh. Japanci su u Koreji preduzimali velike istraživačke ekspedicije, pa su mnogi Korejci ostajali bez svoje zemlje. Korejski pirinač je otkupljivan po niskim cenama i odvožen je u Japan. Korejski radnici koji su se doselili u Japan imali su mnogo niže nadnice i živeli su lošije. U vreme velikog zemljotresa, koji je 1923. godine pogodio oblast Kanto, pronele su se glasine da Korejci koriste situaciju da izazovu nerede, pa je 6 000 nevinih Korejaca u Tokiju uhapšeno i kasnije masakrirano. Ubijeni su i neki Japanci pod sumnjom da su Korejci. (Mičio Morišima, *Zašto je Japan "uspeo"*, Beograd, 1986, str.130)

Japan je želeo da zaštiti svoje ekonomske interese.

Japan je u osnovi bio dobar učenik zapadnih imperialnih sila. Želeo je da bude isto što i one, ni manje ni više od toga. Tako je isprovocirao: Britaniju, Nemačku, Ameriku, Francusku, Belgiju, Holandiju, Rusiju i Italiju, da ga stave na listu "opasnih" zemalja, odnosno, zemalja koje ugrožavaju njihovu prevlast u svetu. Oligarsi Međi restauracije nameravali su da ostvare sva prava i privilegije koje su te zemlje imale u Aziji i na drugim mestima u svetu. Svest da je prvo potrebno modernizovati zemlju, pa tek onda krenuti u osvajanje sveta, bila je osobenost te epohe. Zato su za samopoštovanje nacije, za ulivanje samopouzdanja, za potvrdu da je Japan na pravom putu, ratovi s Kinom 1894-1895. i Rusijom 1904-1905. godine, bili od presudne važnosti. Upravo u tom periodu Japan ubrzano razvija vojsku. Otac moderne japanske vojske Jamagata Aritomo (Yamagata Aritomo) zagovara ekspanzionizam kao bezbednosnu meru. Engleska je 1902. godine, da bi parirala Rusiji na Dalekom istoku, sklopila sporazum s Japanom. Pomaže mu u obuci i jačanju vojske. U kasnom XIX veku se javlja čitava plejada japanskih pisaca koji zagovaraju ekspanzionizam Japana (najizrazitiji predstavnik je Fukuzava Jukiči (Fukuzava Yukichi 1835-1901). Kao teorijsku potku uzimaju društveni darvinizam, po kojem kroz proces prirodne selekcije opstaju samo jake države i kulture. Svest da je Japan bio prva azijska zemlja kojoj je uspelo da u vojnem sukobu pobedi jednu moćnu zapadnu silu (Rusiju), navela je Japan, a i dobar deo Japanaca, da poveruje da je to božansko proviđenje koje ih stavlja na čelo pokreta za oslobođenje Azije od zapadne dominacije. Tu i treba tražiti razlog za vatrenu retoriku i ideologiju nekoliko uticajnih ultranacionalističkih organizacija i tajnih društava (Društvo Amur ili Crni zmaj je bilo najpoznatije). Ta opsednutost preuzimanjem liderstva u Aziji nužno je vodila sukobu s vodećim silama Zapada. To je bilo vreme kada se razvija i rasna teorija o nadmoći i čistoti Yamato (Yamato) rase.

Nepravedni sporazumi koje je Japan bio primoran da 1858. godine potpiše s Amerikom, Francuskom, Holandijom i Rusijom, kod Japanaca je izazivao potajni bes i želju za osvetom. Ako imamo na umu ekonomsku stagnaciju 1920. godine i katastrofalan zemljotres 1923. godine, očigledna je bila potreba Japana da se

vrati u ekonomsku ravnotežu snažnim izvozom svojih proizvoda. Kina im se učinila kao najveće i najbliže tržište. U njoj je, po mišljenju japanskih stratega, što hitnije bilo potrebno obezbediti sva komercijalna i transportna prava. Mandžurija se učinila kao stvorenja za to. Presudnu ulogu u strateškom planiranju i realizovanju takvog poduhvata imalo je tajno Društvo Crnog okeana (osnovano 1881. godine) čije će čedo i naslednik biti Društvo Amur ili Društvo Crnog zmaja (osnovano 1901. godine). Članovi ovih društva postaju aktivni kako na domaćoj, tako i na inostranoj političkoj sceni.

Dolaskom cara Hirohite (Hirohito) na presto 1927. godine, pokrenuta je epoha "svete harmonije" koja je formalno trajala od 1926. do 1989. godine. U japskoj istoriji ovo je poznato kao Šova (Showa) restauracija. Car je u centar ideološkog miljea postavio neoshintoizam, koji je određen kao "državna šinto" ideologija.⁵ Ova ideologija će u periodu od 1930. do 1940. godine biti dominantna. To je bilo vreme intenzivnog slavljenja cara i premoći tradicionalnih japanskih vrednosti nad zapadnim vrednosnim matricama i uticajima. Sve je to vodilo ka paradoksalnoj situaciji koja će se tragično ispoljiti tokom Drugog svetskog rata. Naime, službu naciji i odanost caru s jedne, i poziv na modernizaciju s druge strane, organizuju i vode ultranacionalisti. Niču nova tajna društva. Društvo Trešnje (Sakurakai) osnivaju armijski oficiri. Ono zagovara samožrtvovanje na način na koji to čini trešnjev cvet. To neverovatno mešanje tradicionalnih japanskih simbola i mitskih slika s modernim trenutkom jeste paradoks iz kojeg izranja nova japanska država. U tu svrhu će biti upotrebljen i "put ratnika" (bushido), tradicionalni kod japanskih samuraja, koji će veličati samodisciplinu, jednostavan život i lojalnost gospodaru, odnosno caru. Tako se na čudesan način militari-

⁵ Svetilište Yasukuni Shinto osnovano je 1879, dok je sâm hram sagraden 1869. godine u čast onih koji su umrli za cara tokom Meidi restauracije, i ono postaje za Japan i Japance važno duhovno i političko mesto. Tu su svi oni koji su dali život za širenje carstva, svi koji su umrli za Japan. Uredbom iz 1899. godine, Ministarstvo obrazovanja zabranjuje religiozna učenja u školama, ostaje samo državni šinto kao osnova moralnog obrazovanja. Državni šinto teži da se ujedine vera i politika, religija i država. Japanski koncept rasne superiornosti, kažu neki istoričari, više je izražen kroz termine duhovnosti, morala, emocija i odanosti.

zam spaja s državnim socijalizmom, gradeći hibrid kojeg su pojedini istoričari opisali kao militantni socijalizam. Na tom tragu Kita Iki (Kita Ikki 1885-1937), inače član Društva Amur, 1919. godine objavljuje knjigu pod naslovom *Generalni plan za reorganizaciju Japana*. U njoj je sabrano sve ono što je bio duh tog vremena u Japanu. Kratkotrajan pokušaj da se hiper-nacionalističkom, antiparlamentarnom i ekstremno desnom usmerenju Japana promeni kurs, učinjen je u periodu Velike ispravnosti (1912-1926. godine). To se poklapalo s dolaskom princa Jošihita (Yoshihita) na presto. Zapadni uticaji su sve prisutniji. Japan je već 1919. godine u Versaju prihvaćen kao velika vojna i ekonomski sila sveta. Upućeni u "visoku" politiku ga opisuju kao člana velike petorke novog svetskog poretku. Postaje stalni član Lige naroda i dobija sva prava u kineskoj provinciji Šandung, prava koja su do tada pripadala Nemačkoj. Naravno, ne treba posebno isticati da je u Kini ovo dočekano kao gubitak sopstvenog suvereniteta i da je izazvalo talas antijapanskih demonstracija.

Četiri sile: Japan, SAD, Britanija i Francuska su, sporazumom od 13. decembra 1921. godine, priznali *status quo* na Pacifiku. Zanimljivo je da se već 1920. godine u japanskoj armiji javljaju dve frakcije, jedna je ona koju predvodi pukovnik Sadao Araki (Sadao Araki, frakcija Kada Ha), a druga je ona koju predvodi general Kazušige Ugaki (Kazushige Ugaki, frakcija Tosei Ha). Prva je bila sačinjena od radikalnih ultranacionalista, a drugu su činili umereniji konzervativci. Armija postaje sve izolovanija od civilne vlade i njena moć osetno raste. U japanskoj ratnoj mornarici su takođe podele. I tu su dve frakcije, jedna koja želi da se izgradi jaka mornarica po uzoru na mornaricu SAD i Rusije, i druga koja smatra da ekonomska moć Japana ne dozvoljava takav razvoj i da sve treba uskladiti s mogućnostima i vremenom. Treba zapaziti da se i jedna i druga struja ne razlikuju puno po ciljevima, već samo po metodama kako doći do cilja. Kratkotrajno prevagu odnosi struja koja ne želi brz rast japanske mornarice, ali se za samo nekoliko godina sve bitno menja. Godina 1927. je presudna. General Giči Tanaka (Giichi Tanaka) postaje premijer. Ostale su upamćene reči koje je jednom prilikom izgovorio:

"Da bismo obezbedili stvarnu vlast nad Mandžurijom i Mongolijom, moramo upotrebiti te zemlje kao svoje

baze i uzimajući kao izgovor potrebu da se naša ekonomija razvija, prodreti u ostale delove Kine. Kada budemo u Kini obezbedili sva svoja prava i poseli sva njena bogatstva, počićemo da osvojimo Indiju, Arhipelag, centralnu Aziju, Malu Aziju i najzad Evropu.”⁶

Kao zamenika ministra inostranih poslova parlament bira Kaku Moria (Kaku Mori). Iako je Mori civilno lice, on je bio u tesnoj vezi s ultranacionalističkim krugovima. Njihovi predstavnici će kasnije predvoditi zloglasne armije Zaibatsu i Guandong. Pod jakim uticajem Moria i njegovih sledbenika, Tanaka oblikuje novu intervencionističku politiku u Mandžuriji i Mongoliji. Tanaku je 1928. godine smenjen i za premijera izabran Osači Hamaguči (Osachi Hamaguchi), koji formira novi kabinet. Hamaguči ima namjeru da iz svog kabineta udalji radikalne predstavnike militantne struje. Međutim, militantni krugovi 14. novembra 1930. godine organizuju atentat na njega. Atentat je izvršio Tomeo Sagoja (Tomeo Sagoya) član ultranacionalističkog tajnog društva *Za ljubav zemlje*. Iako je Hamaguči preživeo, morao je da bude hospitalizovan i za neko vreme udaljen iz političkog života. Vratio se na samo mesec dana 1931. godine, da bi se ubrzo konačno povukao s tog položaja. Zamenjuje ga Reičiro Vakacuki (Reijiyo Wakatsuki). U Japanu se uporedo s jačanjem ratne politike razvijaju i brojni antiratni pokreti. Činilo se da će militantno raspoloženi Japanci izgubiti uticaj i moć u društvu. Međutim, nekoliko događaja iz osnova menja sve. Pojavu Amerike i njenu ulogu na Pacifiku većina Japanaca doživljava kao direktnu pretnju Japanu. Dolaskom Hirohita na presto, jačaju militantni krugovi. Period od kraja Prvog do početka Drugog svetskog rata (1918–1939) je u Japanu bio ekstremno haotičan. Strane diplomate i novinari su mišljenja da je Japan u tom periodu lovio u mutnoj vodi, i da su evropski nesporazumi bitno doprineli japanskom uspehu. Ostaju zabeležene i reči Tošio Širatoria, japanskog diplomata, predstavnika ekstremista, koji je u razgovoru sa zapadnim diplomatama rekao da, ako Engleska može da drži Indiju sa 70 000 vojnika, onda i Japan može Kinu sa 100 000 ili 200 000 vojnika.⁷

⁶ Jovan Vagenhals, *Kamikaze*, Beograd, 1955, str. 9.

⁷ Videti tekst William Henry Chamberlina u časopisu *Izvor* br. 4, 1939.

Rat u Kini Japan predstavlja kao krstaški rat za oslobođenje Azije od prevlasti bele rase. Tasuo Kawai je kao zvanični predstavnik Ministarstva spoljnih poslova, 1939. godine, dao sledeću izjavu:

“Evropa i Amerika zahtevale su da Azija zauvek ostane njihova kolonija ili bar polukolonija. Ali, nijedan azijski narod, ni Japanci, ni Kinezi, ni bilo koji drugi narod, neće trpeti ovakvo stanje u Aziji.”

Ovo vreme bi se, krajnje uprošćeno, moglo opisati kao borba između militantnih organizacija i tajnih društava s jedne, i moderno nastrojenih krugova s druge strane. Nažalost, armija Guandong i tajna policija Kempeitai postaju saveznici militantnih ideologa tajnih japanskih društava. Činilo se da je Japan na pragu ostvarenja sna o “bogatoj zemlji i snažoj vojsci”. Naruku Japanu išle su i prilično haotične prilike u Kini. Kinesko društvo se kretalo po osi sučeljenih suprotnosti: tradicionalno-moderno, obrazovano-neobrazovano, bogato-siromašno, slobodoumno-konzervativno, polukolonijalno-nezavisno.

SENKE RATA

Masakr u Nandingu

Vilijam Kirbi (William Kirby), profesor s Harvarda, opravdano je postavio pitanje – da li u moralnom smislu ima ikakve razlike ako ubijemo 100 000, 300 000 ili 50 000 ljudi. Van svake sumnje je da je u Japanu nekoliko godina pred, i za vreme Drugog svetskog rata, postojala osmišljena politika terora i ubijanja.

Jedan od retkih veterana iz Nandinga, dr Nagatomi kaže:

“Ja sam ljudima odrubljivao glave; ubijao sam ih mučeći ih glađu; spaljivao sam ih, spaljivao sam ih žive. Više od 200 ljudi sam tako ubio. Zaista nemam reći kojima bih opisao šta sam učinio. Bio sam pravi sotona.”

Hiljade nevinih ljudi je spaljeno živo. Ubijani su u velikim grupama i bacani u Dugu reku (Chang Jiang). Divljački je silovan veliki broj žena. Preživeli kineski civilni i nekoliko stranaca koji su u to vreme bili u Nandingu daju potresna svedočanstva o razmerama ovog zločina.

RADOSAV PUŠIĆ

Komandant japanskih snaga, general-major Sasaki Toniči (Sasaki Tonichi) pod zapovedništvom princa-komandanta Asaka Jasuhikoa (Asaka Yasuhikoa) 14. decembra 1937. godine izdao je naređenje: "ubiti sve zarobljenike". Japanska vojska započinje sistematsko ubijanje civila po Kini i to pod sloganom: ubiti sve, spaliti sve, opljačkati sve. Japanski vojnici su započeli orgije smrti kakve nisu viđene u modernoj istoriji. Pod vođstvom princa Asaka Jasuhikoa i ujaka japanske carice Nagakoa, japanska vojska je iz Nandingga opljačkala: kinesko zlato i srebro, drevne arheološke predmete, žad, umetničke predmete od porcelana, slike, antikvitete, knjige. Sve je to transportovano u Japan.

Frank Tilman Durdin (Frank Tillman Durdin) je u to vreme pisao za *Njujork tajms*. Izveštava da je video japanske trupe kako upadaju ne samo u radnje, nego i u kuće, bolnice, izbegličke kampove.

Mek Daniel (Mc Daniel), iz *Chicago Daily Tribune*, zapisao je u svom tekstu "Nandinški horor opisan u dnevniku ratnog reportera":

"Moje poslednje sećanje na Nandjing bilo je – mrtvi Kinezi, mrtvi Kinezi, mrtvi Kinezi!"

Reporter *Tokyo Asahi Shimbuna* Jošio Morijama (Yoshio Moriyama) je 14. decembra 1937. izveštavao da je po osvajanju Nandinga više od 30 000 Kineza odmah dovedeno u podnožje gradskih zidina i streljano. Većina su bili žene, deca, starci.

Japski ratni izveštac Jukio Omata (Yukio Omata) je pisao da se od jutra do večeri neprestano ubija.

Iz dnevnika japanskog vojnika (objavljen 4. avgusta 1984. godine u *Tokyo Asahi Shimbun*), koji je služio u 23. regimenti 18. divizije, pod danom 15. decembar 1937. godine, stoji da su japanski vojnici iz dosade ubijali Kineze. To im je bila zabava. Spaljivali su ih žive, ili su smišljali neke druge načine kako da im oduzmu život.

Ostaju upamćene reči Jasudi Kanekoa (Yasuji Kaneko):

"Kad ubiješ drugog, trećeg, prestaješ da misliš o tome."

Azuma, prvi japanski vojnik koji je u knjizi objavio ono što je činio u Kini u svojim dnevnicima *My Nanking Platoon*, kaže:

“Danas imam 86 godina, ali se borim sa smrću kao da sam mladić. Ovaj put to nije za cara, već za pravdu i istoriju.”

On je masakr u Nandingu uporedio s holokaustom, rečima:

“Ovo su dve najnehumanije tragedije u Drugom svetskom ratu.”

Velečasni John Magee je svojom kamerom zabeležio masakr na 16 mm kameri. Veruje se da je to jedini dokumentarni film o ovom masakru.

Nemački diplomata George Rosent je poslao kopiju ovog filma nacističkoj vlasti u Nemačku uz duži raport u kojem kaže da je japanska armija bila “silovita ratna mašina”. On je zahtevao da se taj film prikaže Hitleru. Kineski i japanski naučnici su znali za taj film, ali nisu mogli da odrede gde se on nalazi. Japanci su govorili da bez opipljivih dokaza nema ni dokaza da se zločin uopšte i dogodio.⁸

Džon Reb (John H.Rabe, kasnije visoki predstavnik Simensa) je nekada bio nadzornik u Međunarodnoj zaštićenoj zoni u Nandingu. On je na 2117 strana svog dnevnika opisao neizreciva zverstva japanskih vojnika. Kao što je Šindler spasao veliki broj Jevreja, tako je i Reb s još nekoliko stranaca, od sigurne smrti uspeo da spase živote 250 000 Kineza. Kinezi su ga nazvali “živi Buda Nandinga”. On je kao lider lokalne nacističke partije i upravnik zaštićene zone, pisao Hitleru i molio ga da utiče na Japan da prekine sa zverstvima u Nandingu.

Ursula Rainhard (Ursula Reinhart, praunuka Džona Reba) je 12. decembra 1996. godine iz Berlina u Njujork prvi put donela i pokazala osam knjiga njegovih dnevnika. Iris Čang (Iris Chang) je u svojoj knjizi *Rape of Nanking* koristila dosta materijala iz ovih dnevnika.

⁸ Kada je posle pada Berlinskog zida, 1990. godine, otvoren nemački arhiv u Potsdamu, na svetlo dana je izronio Rosentov raport. Posle dužeg traganja, četiri role filma i njegovi dnevnići pronađeni su u biblioteci Yale University i u kući Davida Mageea, sina John Mageea.

Mini Vanrtin (Minnie Vanrtin), američka misionarka iz malog grada u Mičigenu je kao dekan koledža u Nandingu, u kampus smestila 10 000 žena i devojaka. Kinezi su je nazvali "boginja milosrđa" i "živa boginja". Kada su joj Japanci naredili da napusti koledž, ona je odbila uz reči: "To je moj dom, ne mogu da ga napustim." Kasnije (1940) je doživela nervni slom i vraćena je u Ameriku. Izvršila je samoubistvo 1941. godine.

Posle rata Tokijski sud⁹ i kineski sudovi nejednak su vrednovali i dali različite podatke o razmerama zločina u Nandingu. Kina kaže da je u Nandingu ubijeno oko 260 000 ljudi, dok SAD, da ih je ubijeno oko 40 000.

Zanimljivo je da se oko Nandinka razvila čitava lepeza različitih priča. Ali ono što je neosporno i što niko ne poriče, to je da se zločin dogodio. Pa šta je onda sporno?

Prvo, sâm naziv.

Za zločin počinjen u Nandingu se kaže: Silovanje Nandinga (Rape of Nanjing), Užasi u Nandingu (Nanjing Atrocities), Nandinški incident (Nanjing Incident) i Nandinški masakr (Nanjing Massacre). Na kineskom je ustaljen izraz Veliki masakr u Nandingu (Nanjing da tusha). U Japanu se češće sreće izraz Nandinški incident, mada se ređe koristi i izraz Nandinški masakr. Sam naziv sugeriše razmeru zločina i mogući broj žrtava, ali i potpuno oprečne poglеде na isto.

U dokumentu br. 1702, kutija 134 zapisa sa suđenja IMTFE (The International Military Tribunal of the Far East), kaže se da je Tribunal utvrdio da je ukupan broj civila i zarobljenika koji je ubijen u Nandingu prvih šest nedelja japanske okupacije, više od 200 000.

⁹ Posle 1945. godine u Tokiju je u zatvoru *Sugamo* bilo zatočeno 80 ratnih zločinaca, od čega je 28 uhapšeno pre nego je oformljen IMTFE. Okrivljeno je devet civila i devetnaestoro profesionalnih vojnika, i to: četiri bivša premijera (Hiranuma, Hirota, Koiso i Tojo), tri bivša ministra inostranih poslova (Matsuoka, Shigemitsu i Togo), četiri bivša ratna ministra (Araki, Hata, Itagaki i Minami), dva bivša ministra mornarice (Nagano, Shimada), šest bivših generala (Doihara, Kimura, Matsui, Muto, Sato, Umezsu), dva bivša ambasadora (Oshima i Shiratori), tri bivša eksperta za ekonomiju (Hoshino, Kaya i Suzuki), jedan carski savetnik (Kido), jedan radikalni teoretičar (Okawa), jedan admiral (Oka) i jedan pukovnik (Hashimoto).

RADOSAV PUŠIĆ

Godine 1946. glavni pomoćnik suda u Nandingu zaključio je da je u masakru stradalo 260 000 Kineza.¹⁰

Drugo, problem je i u tome šta se određuje pod imenom Nandjing.

Naime, oni koji žele da minimiziraju žrtve, pod Nandingom podrazumevaju samo zaštićene zone, malu oblast u okviru gradskih zidina. Drugi kažu da se pod Nandingom mora podrazumevati grad s predgrađima. Tako se i šest sela oko Nandinga, koja su pripadala gradskoj teritoriji, moraju svrstati u Nandjing.

U Japanu, istoričari koji zastupaju maksimalistički broj žrtava govore o 100 000 do 200 000 mrtvih i zalažu se za tezu da nema razlike između civilnih i vojnih žrtava. Očigledno je da različito geografsko određenje uslovljava i različit broj žrtava.

Međutim, ono što nije sporno jeste da su Kinezi divljački ubijani. Nije sporno ni to da je veliki broj Ki-

¹⁰ U nandinškom Tribunalu za ratne zločine, japanski general Tani Hisao, komandant VI divizije, navodi više od 300 000 žrtava. Hara Tomio, japanski profesor istorije s Waseda univerziteta, na osnovu svojih istraživanja došao je do sličnih zaključaka. (*The Great Nanjing Massacre*). Isti zaključak iznosi i japanski novinar Honda Katsuichi, u svojoj knjizi *The Road to Nanjing*. Japanski istoričar Kasahara Tokushi s Tsuru univerziteta, autor knjige *The Nanjing Incident*, zaključuje da je oko 200 000 ljudi masakrirano u, i oko Nandinga. Fujiwara Akira, profesor Hitotsubashi univerziteta i autor *The Japanese Army in Nanjing*, dolazi do sličnih zaključaka, i pominje da je 200 000 i više vojnika i civila stradalo. Slično misle i Yoshida Yutaka i Joshua Fogel (University of California). Ali ima i onih koji umanjuju zločine Japana. Nobukatsu Fujioka, šef japanskog društva za reformu udžbenika, prof. s Tokio univerziteta, 1999. godine tvrdi da žene tokom Drugog svetskog rata nisu bile seksualno roblje nego prostitutke i da se zločin u Nandingu nije nikada dogodio. Osamichi Higashinakamo, profesor intelektualne istorije i pisac Toshio Matsumura, knjigom *Big Doubts about Nanking Massacre*, 2000. godine, pokušavaju da iskrive istinu o Nandingu. Japanska nacionalistička grupa je 23. januara u Osaki, organizovala konferenciju u Osaka *Peace Center* s temom "Najveća laž XX veka", tvrdeći da se masakr 1937. godine nikada nije dogodio. Ista grupa je 1998. promovisala film koji je Hideki Tojo prikazao kao heroja a ne kao ratnog zločinca. Gradonačelnik Tokija Shintaro Ishihara sve vreme nandinški masakr predstavlja kao veliku laž. Japanski ministar pravde, Nagano Shigeto je maja 1994. godine tvrdio da je rat na Pacifiku Japan vodio da bi oslobođio Aziju i da je nandinški masakr isfabrikovan. Japanski ministar za obrazovanje Shimamura Yoshinobu tokom 1995. godine, konstantno umanjuje japanske zločine u Drugom svetskom ratu. Azuma Shiro je, 1987. godine, bio prvi japanski vojnik koji je priznao i uputio žrtvama duboko izvinjenje za masakr u Nandingu.

neza poginuo braneći Nandžing. Ali nije sporno ni to da su Japanci ubili veliki broj ranjenika i zarobljenika, kao i veliki broj civilnog stanovništva. Ono što ni najveći japanski nacionalisti i desno orijentisani političari Japana ne spore jeste da je prilikom zauzimanja Nandžinga ubijen veliki broj kineskih vojnika i hiljade zarobljenika. Neki zarobljenici su imali vojničke, a neki civilne uniforme. Ne spori se da je bilo silovanja, pljački i paljenja grada.

Činjenice rata su da civili stradaju. Ali, Japanci su imali obavezu da ranjenicima pomognu, a ne da ih brutalno ubijaju.

Ako se koriste strogi kriterijumi i ako se za svaku žrtvu traži materijalni pisani dokument, kako to neki čine, onda se svesno radi na minimizaciji zločina. Jer je to u svetu ratnih dejstava i namernog uništavanja dokaza, nemoguće uraditi.

Neki istoričari postavljaju i pitanje legitimnosti usmene istorijske predaje i svedočenja. Ostaje činjenica i da su veliki broj dokumenata napisali Japanci. Druge dokumente su autorizovali zapadni svedoci. Opravdano je postaviti pitanje: ako nije bilo zločina, zašto je Japan većinu dokaza i dokumenata vezanih za ovaj događaj uništio? Neki kažu da čak i fotografije "ne govore istinu", da istoričari moraju proveriti izvore svojih dokaza. U slučaju fotografija, to znači: ko ju je načinio, gde i kada. Ponekad ni to nije baš tako lako učiniti.

Dalje se napominje i da proces zapisivanja reči drugih nije neutralna aktivnost. Lično sećanje, objektivna dokumenta, propaganda, sve su to parcijalni izvori. Ako prihvatimo sve ove primedbe, proizlazi da je najbolje o zločinima čutati jer, navodno, nije moguće stvoriti objektivnu sliku onoga što se dogodilo.

Ali, jedno od presudnih pitanja jeste i to ko je taj ko odlučuje koji će se "fakti" prihvati i koji odbiti. Zašto se dubokom emocijom natopljena svedočanstva neposrednih svedoka ne uvažavaju? Neki kažu, zato što su pristrasna. A kakva i mogu biti svedočanstva neviđenih zločina nego prožeta dubokim emocijama i pristrasna?!

Nandžinski masakr je 1990-ih ponovo otkriven u SAD. Posle decenija gotovo potpune indiferentnosti, pažnju javnosti je skrenula brutalnost kojom se Japan služio u Drugom svetskom ratu.

Po svedočanstvu Ričarda Lamberta (Richarda Lambert) (Asia Pacific: perspectives in electronic journal, may 2004) u muzeju Jušukan (Yushukan) koji je otvoren jula 2002. godine, o Nandingu stoji da je general Macui Ivane po ulasku japanskih trupa u grad vojnicima podelio mape s obeleženim četvrtima zaštićenih zona i naselja stranaca. Rekao je trupama da će oni koji ne budu poštovali vojne zakone biti strogo kažnjeni. Zatim se kaže da je pozvao kineske trupe da se predaju, ali je kineski vojni zapovednik Tang Šeng-či (Tang Shengzhi) ignorisao taj poziv. Naredio je svojim ljudima da brane grad do smrti. Kinezi su bili poraženi i suočeni s teškim posledicama. A onda, kao u bajci, slede reči da su posle toga stanovnici Nandinka živeli u miru.

U istom muzeju bacanje "novog svetla" na japansku modernu istoriju kazuje i da su SAD krive za rat s Japanom i da taj rat Japan nije mogao da izbegne.

Za Kinu je ovakvo interpretiranje istorije ne samo "iskriviljena istina", već i svesno izrugivanje žrtvama. Da li je onda, kako neki ističu, u Japanu ponovo na delu militarizam i rastući ekstremizam? Kada je 4. septembra 2000. godine gradonačelnik Tokija (Išihara) iskoristio vežbu protiv zemljotresa da izvede najveću vojnu vežbu koju je Japan video posle Drugog svetskog rata, pri kojoj je više od 7 000 vojnika marširalo tokijskim ulicama praćeno tenkovima i helikopterima, pokazala se očigledna želja nekih političkih krugova u Japanu, da se Japan bar za trenutak vrati na istorijsku pozornicu kao velika vojna sila.

Prikrivanje zločina uticalo je da se izgrade pojedini stereotipi o kolektivitetu Japanaca, kao o ljudima koji ignorišu nacionalne ratne zločine i koji učestvuju u prikrivanju svoje sramne prošlosti. Međutim, ako imamo na umu da su za većinu strašnih istina rata dokaze otkrili baš Japanci, jasno je da takav stereotip ne odgovara istini. U Japanu postoje ljudi koji se ozbiljno bave preispitivanjem sopstvene prošlosti. Ali, u svetu malog broja dokaza i agresivnog nastupa ultranacionalista, to nije nimalo lako.

Zato su i danas aktuelna pitanja: kako je moguće analizirati i razumeti neki događaj kada se svesno uništavaju tragovi zločina i kada se i ono malo dokumentovanih istina pokušava manipulacijom obezvrediti? Šta učiniti da se odnosi Kine i Japana ne prikažu krajnje uprošćeno, samo kroz vizuru ratnih zločina?

Bakteriološki i hemijski rat u Kini

U Biltenu za atomsku nauku je oktobra 1981. godine objavljen izveštaj Roberta Gomera (Roberta Gomer), Džon Pauela (John W. Powell) i Bent Rolinga (Bent V.A. Roling), pod naslovom *Japans Biological Weapons: 1930-1950 A Hidden Chapter in History*. On prvi put u SAD otvoreniye progovara o nekim, do tada skrivenim, aspektima japanske vojne i političke doktrine u prvoj polovini XX veka. Autori upozoravaju da će svaki čitalac s osećanjem za pravdu i osećanjem za pristojnost biti, u najmanju, ruku zgrožen nad činjenicama koje su potvrdili istoričari i naučnici. Tu vrstu osećanja, kažu oni, ne izazivaju samo grozote koje su počinili japanski vojnici, nego i reakcija Ministarstva rata SAD i ondašnje Vlade SAD.

Ovi dokumenti osvetljavaju jedno od najgnusnijih poglavila rata na Pacifiku. Naime, Japan je obilato koristio biološko oružije u ratu protiv Kine i Sovjetskog Saveza. Godinama su japanska i američka vlada uspešno čuvali ovu tajnu. Te 1981. godine, prvi put se s tako odgovornog mesta pokrenulo i pitanje odgovornosti Vlade SAD. Iz kojih pobuda su zvaničnici SAD prikrivali istinu? Odgovor je jednostavan, iz želje da se SAD ekskluzivno domognu rezultata japanskih eksperimenata u korišćenju bakterija i mikroba kao moćnog oružja. SAD su tako garantovale imunitet ratnim zločincima Japana, preuzimajući njihove laboratorijske beleške i rezultate eksperimenata. U tim dokumentima se vidi da je Japan 1930. bio spreman za testiranje biološkog oružja. Koristio ga je protiv kineskih trupa i civila, a s nepoznatim rezultatima i protiv Rusa. U njihovoј glavnoј eksperimentalnoј stanicи u Mandžuriji, ubijeno je više od 3 000 ljudi.

Kodirano ime jedinice koja je odgovorna za smrt velikog broja ljudi, bilo je 731. Ona je bila locirana nekoliko kilometara od Harbina. Zna se da su postojale još dve slične japanske stanice u Kini i to jedinica 100 u okolini Čangčuna (Changchun) i Odeljenje Tama u Nandingu. Obe ove jedinice su kao i jedinica 731 radile eksperimente na ljudima. Među zarobljenicima je bio i neutvrđeni broj američkih ratnih zarobljenika, koji su zarobljeni tokom prvih godina rata i koji su odvođeni u logore u Mandžuriji. Zvanični izveštaji potvrđuju da su vlada i vojni vrh SAD bili svesni ove činjenice kada su odlučili da se odreknu proganjanja japanskih zločinaca. Neklasifikovani dokumenti, do kojih su došli autori ovog izveštaja, po-

kreću i pitanje odgovornosti velikog broja visokorangiranih američkih zvaničnika. Prvi javni pokazatelji o užasima kojima su bili izlagani i američki ratni zarobljenici potiču sa suda ratnim zločincima u Kabarovsku. Japanski zarobljenici su svedočili da je nad Anglosaksoncima sproveđen program testiranja na zarazne bolesti. Tako se kaže da je izvesni Minata 1943. godine, poslat kao istraživač u jedinicu 731, dobio zadatku da američke zarobljenike ispita koji im je stepen imuniteta na zarazne bolesti.

U izveštaju se dalje kaže da je 7. juna 1947. godine, Alva Carpenter (Alva C. Carpenter), šef štaba generala Meka Artura (Douglas MacArthur), vezom iz Vašingtona, izražavao sumnju o pouzdanosti ratnih izveštaja o japanskem biološkom oružju, uključujući izveštaje japanske Komunističke partije koji potvrđuju da su ti eksperimenti rađeni. U izveštaju stoji da je nad Amerikancima rađeno ispitivanje biološkog oružja u Mandžuriji ali i u logorima i institutima u Tokiju i Kjotu.

Karpenter 27. juna ponovo zove Vašington i ističe da je Išijeva (Ishii) grupa izvršila povredu ratnog prava. On se plaši da Sovjeti ne dođu do dokaza da su Japanci koristili biološko oružje protiv Kineza i drugih. Daje preporuku da se Iši i njegova grupa ne optužuju kao ratni zločinci.

Hubert (Cecil F. Hubbert), član Državnog pomorskog koordinacionog komiteta je 15. jula 1947. ispitivao japanske zarobljenike i na osnovu saznanja i on daje preporuku da se priča o ovome prikrije. Uz to izražava bojazan da će sve izaći na videlo ako Rusi i njihovi tužioci to iznesu tokom suđenja u Tokiju. Izražava bojazan da bi Rusi mogli otkriti i da su Amerikanci bili žrtve japanskog biološkog programa.

U svojoj knjizi *The Pacific war*, Ienada Saburo (Ienada Saburo), daje nekoliko zanimljivih detalja o jedinici 731. On kaže da je na Tokijskom carskom univerzitetu Kjušu (Kyushu), ova jedinica radila određene vivisekcije na oborenim američkim pilotima.

Projekat japanskog biološkog oružja započet je 1931. godine, kada je Japan krenuo u okupaciju Kine i kada je japanski doktor Iši Širo (Ishii Shiro) ubedio svoje prepostavljene da mikrobi mogu biti ubojito i jeftino oružje, koje će dovesti do impozantnih rezultata. Na osnovu ovog izveštaja, mi doznajemo da je u ono vreme Iši raspolagao jednom od najsavremenijih labo-

RADOSAV PUŠIĆ

ratorija na svetu. Imao je svoj aerodrom, zatvor za eksperimente na ljudima, krematorijum gde su spaljivani leševi i arsenal bombi s biološkim i hemijskim oružjem.

Kada su u ponoć 8. avgusta 1945. sovjetski tenkovi prešli sibirsko-mandžursku granicu, Japan je za nedelju dana kapitulirao. Za tih nekoliko dana, Japanci su uništili svoje instalacije za pravljenje biološkog oružja u Kini, pobili preostale zarobljenike i utrošili oko trideset sati na spaljivanje leševa u krematoriju. Osoblje i neki značajniji delovi opreme prebačeni su u Južnu Koreju. Izveštaji govore da je deo te opreme završio u Japanu. Slajdovi, laboratorijske beleške i istorije svih slučajeva na kojima su rađeni eksperimenti, transportovani su u Japan.

Kao najviša vojna tajna, 6. maja 1947, iz Tokija u Vašington poslat je krajnje zanimljiv telegram. U njemu se kaže da se potvrđuju izveštaji koji i Sovjeti imaju – bilo je eksperimenata nad ljudima. Zatim se kaže da je u avgustu 1945. uništeno 400kg suvih antraks organizama. Išija su Amerikanci označili kao verovatnog tvorca ovog programa.

Iši traži da se za njega i njegove starešine i saradnike, u pisanoj formi, garantuje imunitet, a za uzvrat, spreman je da u detalje opiše svoj program. Iši je tvrdio da ima široka teorijska znanja, uključujući stratešku i taktičku upotrebu biološkog oružja u defanzivne i ofanzivne svrhe. Sve to, na osnovu agenasa koji su korišćeni u oblastima na Dalekom istoku i na osnovu iskustava prilikom upotrebe biološkog oružja u oblastima s hladnom klimom...

Posle ispitivanja dva Japanca, učesnika biološkog programa, raste interesovanje Sovjetskog Saveza za japski program biološkog oružja. Kopije ovih ispitivanja predate su Americi. Iz njih se vidi da su Japanci vršili: eksperimente na lokalnom kineskom stanovništvu; da njihov program ima široku upotrebnu skalu, i da su istraživali i biološko oružje za uništenje useva. Ove informacije su procenjene kao informacije od velike obaveštajne vrednosti za SAD. Dr Fel (Fell), predstavnik Ministarstva odbrane SAD, kaže da većina ovih eksperimenata nije poznata Americi. Pošto Japanci žele da sarađuju s Amerikom, preporučuje se da se to uradi obaveštajnim kanalima, a ne putem evidencije ratnih zločina.

Raport koji su 12. decembra 1947. godine podneli dr Edvin Hil (Edwin W.Hill) i dr Džozef Viktoru (Jo-

seph Victoru) iz Kamp Detrika, Merilend, opisuje i neke tehničke detalje koje su im saopštili Japanci.

Hil i Viktoru su obavili intervijue s brojnim japanskim ekspertima koji su bili uključeni u program biološkog oružja. Pokazano je da su oni proveravali rezultate eksperimenata na ljudima, biljkama i životinjama. Tako, svedoče da je dr Ota Kijoši (Ota Kiyoshi) opisao svoje eksperimente s antraksom, uključujući i broj ljudi koji je njime bio inficiran, kao i broj onih koji su umrli. Razgovarali su i s Išijem, s dr Hajakava Kijošijem (Hayakawa Kiyoshi) i s Jamanouči Judirom (Yamanouchi Yujirom). Hil je sačinio detaljan izveštaj o ovim razgovorima. On navodi da su Japanci široko eksperimentisali s infektivnim bolestima na ljudskoj i biljnoj vrsti. Na te eksperimente utrošili su milione dolara i godine rada. Ove informacije je nemoguće dobiti iz američkih laboratorijskih, jer u njima nisu dozvoljeni eksperimenti na ljudima. Ovde treba pridodati i izveštaje dr Edvarda Vetera (Edward Wetter) i mr Stublefilda (H.J. Stubblefielda), koji su datirani na 1. jul 1947. Ovi izveštaji su bili pristupačni ograničenom broju vladinih i vojnih službenika SAD. Iši je nudio i 8 000 slajdova dobijenih s autopsija ljudi i životinja. To su bile jedine informacije o direktnim uticajima biološkog oružja na čoveka u to vreme u svetu. Veter i Stublefeld su, takođe, navodili da Sovjetski Savez verovatno raspolaze malim delom ovih tehničkih informacija i da je nedopustivo da se na sudu za ratne zločine u Tokiju ovi podaci iznesu i tako daju na uvid svim nacijama. Kaže se da je u interesu nacionalne bezbednosti i odbrane SAD, da se to ne desi. Dalje se ističe da su podaci koje nude Japanci od velike vrednosti za istraživanje i rad SAD na programu biološkog oružja. Zatim, slede reči koje su za nas ključne:

“Za nacionalnu bezbednost SAD vrednost ovih japanskih činjenica o biološkom oružju je toliko važna, da daleko prevazilazi značaj vrednosti sadržanih u kažnjavanju ratnih zločinaca.”

Hubert 15. jula odgovara na izveštaj Veter-Stublefilda i kaže da se slaže s njihovim preporukama, ali da uočava i određene komplikacije. Naime, upravo se vodećim nemačkim naučnicima za iste zločine sudi u Nirnbergu. Međutim, uprkos svemu, SAD donosi odluku da se zbog vitalnog značaja informacija o biološkom oružju, ova japanska grupa zaštititi. Vlada SAD se obavezala da nijednom članu ove grupe ne sudi za

RADOSAV PUŠIĆ

ratne zločine. Ako Sovjeti pokrenu nezavisnu istragu, treba sve učiniti da se oni primoraju da sve to predaju Tribunalu u Tokiju; postoji stalna opasnost da Sovjeti otkriju da su i Amerikanci isto bili žrtve japanskog programa biološkog oružja.

Tako Džems Keleher (James J.Kelleher Jr.) iz Odeljenja za specijalne operacije DOD (Department of Defense), potvrđuje da su postojali neoborivi dokazi da su Japanci u Mandžuriji tokom 1943. i 1944. godine eksperimentisali biološkim oružjem i da su stradali i američki zarobljenici. Keleher dodaje da ovu informaciju treba tretirati kao veoma osetljivu. Ovakav stav američkih zvaničnika bio je dovoljan razlog da se američka javnost tek posle gotovo četrdeset godina upozna s detaljima ovih događaja.

Zanimljivo je da se tih godina i na sâm pomen činjenica vezanih za biološko oružje u međunarodnoj zajednici (Rusija, Kina), odmah kretalo s agresivnim poricanjem istog od strane Japana i SAD.

Tokom rata u Koreji, Kina je optužila Ameriku da koristi usavršeno japansko biološko oružje. Odmah je sve odbačeno uz reči da nema dokaza da je Japan raspolagao bilo kakvim biološkim oružjem tokom Drugog svetskog rata. Po okončanju rata, Amerika je vršila pritisak na Sovjetski Savez da vrati hiljade japanskih zarobljenika koji su držani u Sibiru.

Iako je NR Kina dala spisak 11 gradova koji su bili napadnuti japanskim biološkim oružjem, iako postoje pouzdani dokazi za sve, broj žrtava je izuzetno teško utvrditi. Veliki broj umrlih vodio se kao "prirodna smrt usled bolesti".

Ako se pogleda štampa na Zapadu iz tog vremena, primećuje se upadljivo čutanje vezano za ovu temu. Osim nekoliko kratkih natpisa, nema skoro nikakvih tragova.¹¹

¹¹ Pacific Stars and Stripes, oficijelni organ armije SAD, 1. januara 1946. izveštavao je da su Amerikanci bili među žrtvama Išijevih eksperimentata. Nedelju dana kasnije, isti izveštaj objavio je i Njujork tajms. Do 1956. godine Federalni biro za istraživanje prihvatio je činjenicu da su zatvorenci iz SAD bili korišćeni u biološkim eksperimentima. U februaru 1950. godine je Izvestija, list sovjetske vlade, preneo vest da su septembra 1946. godine dali tužiocu SAD, šefu međunarodnog suda Alijanse, veoma ozbiljne dokaze o japanskim eksperimentima biološkim oružjem. Do 1960. nije bilo javnog interesovanja za ove činjenice.

Kinezi su obavestili međunarodnu javnost da su Japanci 27. oktobra 1940. godine bacili kugu na Ningbo. Postoje podaci koji ukazuju da je samo jedinica 731 mesečno proizvodila osam tona zaraženih bakterija.

U Aziji su žene namerno bile zaražene sifilisom, da bi Iši pratio tok bolesti i da bi tražio lek za nju.

Neki članovi jedinice 731 ostavili su pisani trag o svojim zlodelima u vidu sećanja, to su: Akijama Hiroši (Akiyama Hiroshi), Kimura Bumpei (Kimura Bumpei) i Sakaki Riohei (Sakaki Ryohei).

Kao neprocenjivo važno svedočanstvo jeste i delo Jošinage Haruko (Yoshinaga Haruko), izuzetno hrabre žene, koja je napravila dokumentarni film o jedinici 731. Tokom 1976. godine on je prikazan u Tokiju. Američka štampa novembra 1976. godine objavljuje komentar na ovaj film. Pominje se da su neki japanski zločinci u tom filmu rekli da su ovu priču ispričali i američkim autoritetima. Jedan od njih, po imenu Kumamoto, otvoreno kaže da je doktor Iši bio u Americi i izdejstvovao slobodu za sve njih. Tu kaže i da su Kitano Masađi (Kitano Masaji) i Kasahara Širo (Kasahara Shiro) dali svoje pisane izveštaje predstavnicima SAD.

Predsednik Nikson je 25. novembra 1969. godine javno odustao od upotrebe biološkog oružja, uz reči: "Biološko oružje ima masivne, neopisive i potencijalno nekontrolisane posledice. Ono može prouzrokovati globalne epidemije i oštetiti zdravlje generacija. Zato sam odlučio da se SAD odreknu upotrebe biološkog oružja, kao i svih drugih metoda biološkog rata."

Samo nekoliko godina posle toga, iz armijskih kruševa SAD stigla je izjava da se program nastavlja u domenu defanzivnih ispitivanja.

Dakle, zbog nacionalnog interesa SAD i krajne pragmatične politike, general Iši i dobar deo ratnih zločinaca Japana, posebno članovi zloglasne jedinice 731, dočekali su prirodnu smrt. Nije im suđeno ni za jedan zločin. Starost je bila jedina nevolja koju su imali tokom svog posleratnog života.

Prikazivanjem dokumentarnog filma Jošinage Haruko o njihovim zločinima 1976. godine, prvi put je široj

javnosti Japana, Evrope i Amerike bila prezentovana i dostupna ova “vest”.

Nikolas Kristof (Nicholas D. Kristof) je u *Njujork tajmsu* 17. marta 1995. godine objavio tekst o suočavanju Japana sa stravičnim grozotama koje je činio u Drugom svetskom ratu.¹² Detaljno je opisao najšokantnije, najokrutnije zločine koje je civilizovani svet video. Najveći šok za širu javnost bio je taj što je Amerika zaštitila ove zločince da bi dobila podatke o eksperimentima biološkog oružja na ljudima. Sve je to učinjeno u ime idea demokratije i slobode i “američke civilizacije XX veka”. Na suđenju ratnim zločinima 1949. godine u Sovjetskom Savezu, govorilo se o jedinici 731. Tu se pominju visoki oficiri

¹² Među prvim osobama u Americi koje su otkrile zločine jedinice 731 bio je John W. Powell Jr., koji je preuzeo očevu publikaciju objavljenu u *China Weekly* juna 1953. godine. Zbog tog teksta je njegov otac odmah vraćen u Ameriku. Po povratku u SAD doživeo je pakao proganjanja i maltretiranja. John W. Powell Jr. je sarađivao i na danas već čuvenom izveštaju o japanskom biološkom oružju koji je publikovan 1981. godine. Međutim, prvu detaljniju knjigu o ovoj jedinici objavila su dva britanska novinara Peter Williams i David Wallace, pod naslovom *Unit 731: Japan Secret Biological Warfare in World War II*, London; Hodder and Stoughton, 1989, koja je 1992. godine prevedena na kineski (Tajvan). Na temeljima ove knjige američki profesor Sheldon Harris kompletirao je svoj sveobuhvatni rad pretočen u knjigu *Factories of Death: Japanese Biological Warfare 1932-1945 and the American Cover-up*, New York: Routledge, 1994. Od 1995. godine imamo seriju tekstova o zverstvima jedinice 731, i to u *Njujork tajmsu* od 17. marta 1995. na str A1, pa *The Independent*, London, na str. 14 od 16. aprila 1995, pa *Los Angeles tajms* na B5 od 26. aprila 1999, pa *Boston Globe* na A1 od 31. maja 2001, pa *Njujork tajms* na A12 od 4.marta 1999, pa od 7. marta 1999, na str. 4 sekciјe 4; pa *Vašington tajmsa* A17 od 10. marta 1995, pa *Vašington post* na A1, od 5. marta 2000, pa *Dejli telegraf*, London, str. 15, od 7. decembra 1991, *Vašington post* na str. A15, od 28. avgusta 2002.

Ako hronološki pogledamo kako je američko javno mnjenje saznavalo da su i Amerikanci bili žrtve japanskih eksperimenta, onda bi to ovako izgledalo: 1976. godine *Nippon TV* skreće pažnju javnosti dokumentarnim filmom “The Horor of Unit 731”. Novembra 1976. Jošinaga Haruko, producent ovog TV dokumentarca, prvi put javno izgovara da su i Amerikanci bili žrtve ove jedinice.

1981. godine Morimura Seiji, autor novele *The Devil's Gluttony*, bestselera u Japanu, skreće pažnju javnosti.

1981. godine u oktobru John W. Powell u biltenu za atomsку nauku objavljuje tekst o japanskom biološkom oružju od 1930. do 1945, i njime skreće pažnju američkog Kongresa.

japanske armije koje su Rusi zarobili i koji su sve dočili o tome, to su: Rjuidi Kađicuka (Ryuji Kajitsuka), Takeacu Takahaši (Takeatsu Takahashi) (japanska Guandong armija), Kijoši Kavašima (Kiyoshi Kawashima), Tošihida Niši (Toshihida Nishi), Tomio Katasava (Tomio Karasawa), Maso Onone (Maso Onone), Zensaku Hirazakura (Zensaku Hirazakura), Kazuo Mito (Kazuo Mito), Normicu Kikuči (Normitsu Kikuchi), Judi Kurušima (Yuji Kurushima), svi članovi jedinice 731. Ova svedočenja su javno objavljena u Sovjetskom Savezu, u Moskvi, kao knjiga (1950. godine) Foreign Language Publishing House.

Tokom Drugog svetskog rata, američki i britanski obaveštajci u Kini imali su veoma pouzdane informacije o biološkom i hemijskom oružju koje su koristili Japanci. Dobijali su ih iz prve ruke, od Kineza. Naročito je to važilo za misiju u Čungćingu (Chongqing). Te informacije su išle preko ambasadora Wellingtona (Wellingtona) i preko čuvenog kineskog intelektualca i jednog od glavnih predstavnika kineskog pokreta za Novu kulturu, Hu Šia (Hu Shi) u Vashingtonu.¹³

Neposredno pre kapitulacije Japana, jedinica 731 je pustila na hiljade inficiranih pacova i time je kugom zarazila 22 sela u kineskoj oblasti Heilungđiang (Heilongjiang), u provinciji Đilin (Jilin). Tako je direktno ubila 20 000 Kineza. Kineski sud za ratne zločine sudio je dr Jataro Uedi (Yataro Ueda), dr Jukio Jošizavi (Yukio Yoshizawa), dr Masanji Nati (Masanji Nata), itd., kao i oficiru Kempeitaija Mibu Saitou (Mibu Saito). Njihova svedočenja su sabrana u knjizi koja se pojavila u Kini 1989. godine. Tu se iznose novi zastrašujući detalji o japanskim zlodelima. U njoj se navodi da je čak i beba od samo tri dana starosti bila podvrgnuta eksperimentima.

Poznato je da je Japan planirao napad biološkim oružjem na SAD. Čak je decembra 1944. poslao oko 200 balona s klicama zaraženih bakterija na SAD. Oni su

13 Interesantno je da je 5. jula 1942. godine, predsednik Ruzvelt uložio snažan protest Japanu posle japanskog napada biološkim oružjem na kineski grad Čengde (Chengde).

RADOSAV PUŠIĆ

uzrokovali smrt sedam ljudi. Tođo je zdušno podržavao Išijev program biološko-hemijskog oružja.¹⁴

Ima istoričara koji smatraju da su Amerikanci od samog početka znali za japanski program biološkog oružja, ali da ga nisu uzimali ozbiljno. *Rocky mountain Medical Journal* je avgusta 1942. godine objavio tekst “Japanese Use the Chinese as Guinea pigs to the test Germ Warfare”. Amerikanci su znali i da je

Iši kreator i vođa ovog programa.

¹⁴ Priču o biološkom oružju u Japanu treba vezati za kraj Prvog svetskog rata i za Medicinski biro japanske armije koji je vodio major Terunobu Hasebe. Njega nasleđuje Ito s timom od 40 naučnika. Međutim, to su sve bile preteće glavnog programa koji je osmislio Iši (diplomirao medicinu na Kjoto univerzitetu 1920. godine, 1924. se ženi čerkom predsednika Univerziteta Torasaburo Akira. Doktorirao je 1927. godine. Pristupa armiji i vrši propagandu za ozbiljno razvijanje biološkog oružja. Kako raste japanski militarizam, tako Iši dobija sve više moći. On je kao vojni ataše poslat 1928. godine u Evropu, pa zatim i u Ameriku, da bi se upoznao s biološkim istraživanjima na Zapadu. Osnovni stav mu je bio da je biološko oružje ekonomičnije za Japan zemlju malih prirodnih resursa. U vojsci, za svoj program dobija podršku pukovnika Tetsuzan Nagata, šefa za vojna pitanja; pukovnika Yorinichi Suzukia, koji je bio šef Prve taktičke sekcije armijskog Generalštaba; pukovnika Ryuiji Kajitsuka iz Medicinskog biroa armije; pukovnika Chikahiko Koizumi, armijskog doktora-generala (na kraju rata on je bio ministar zdravlja i ubio se kada je pokrenuta procedura da mu se sudi kao ratnom zločincu). On je inače poznat i kao otac hemijskog oružja. Ovaj program dobija podršku i od ministra armije i kasnije ministra obrazovanja Sadao Arakija, lidera frakcije “Carski put” u japanskoj armiji. Iši je dizajnirao filter za vodu, koji je zaustavio širenje meningitisa u oblasti Shikoku, i tako je postao najpoznatiji japanski bakteriolog. Rasipao je novac i uživao je u kućama za zabavu. Posle 1931, Iši odlazi u Mandžuriju gde je planirao da preko “bezvrednih” kineskih života Japan dovede do najmoćnijeg oružja. Dve ovakve jedinice ustanovljene su 1936. Jednom je rukovodio Iši i ona je za javnost imala naziv *Epidemic Prevention and Water purification Department of the Kuantung Army* (Odeljenje Guantuške armije za epidemijsku prevenciju i pročišćavanje vode). Ovaj naziv nije promenila sve do 1941, kada postaje jedinica 731. Druga je bila jedinica *Wakamatsu*, po imenu njenog komandanta Yujiro Wakamatsua, koja je kasnije postala jedinica 100. Za javnost je to bila *Department of Veterinary Disease Prevention of Kuantung Army* ili Odeljenje za prevenciju od veterinarskih bolesti Kuantung armije. O ranoj istoriji ove jedinice sve knjige na Zapadu crepele su podatke iz japanskih knjiga i to: *Fifty Year History of the Tokyo Army Medical College* (Tokyo, 1988), Seiichi Morimura, *The Devils Gluttony* u tri knjige, Tokyo, 1982-1985 Kei'ichi Tsuneishi, *The Germ Warfare Unit that Disappeared*, Tokyo, 1981, Kei'ichi Tsuneishi i Tomizo Asamo, *The Bacteriological Warfare Unit and the Suicide of Two Physicians*, Tokyo, 1982 (ove knjige su koristile materijale iz Kabarovska, i obe knjige su konsultovale posthumno objavljen rad Saburo Endoa, koji je 1933. godine bio pukovnik u jedinici 731).

Iako je Amerika bila četiri godine iza Engleza, ona je (počela da radi na programu biološko-hemijskog oružja 1943. godine) imala brz razvoj i masovnu proizvodnju. Najveći uspeh Amerikanaca je, po svedočenju prof. Harisa, bio zaleden i osušen virus koji je mogao da se prenese na neprijateljsku teritoriju. I, po njegovom mišljenju, sasvim je bilo prirodno to što su Amerikanci želeli da vide rezultate jedinice 731.¹⁵

¹⁵ Nedelju dana po kapitulaciji Japana, Senders je s prvom grupom Amerikanaca došao u Japan. Senders je u što kraćem roku trebalo da locira gde je ta mašina za pravljenje biološkog oružja i gde je Iši. Tri meseca je trajalo njegovo ispitivanje. Ispitivao je i komandanta guandongške armije Yoshijiro Umezua, pa Išijevog zamenika *Tomasu Masuda*, pa Junichi Kanekoa, ali se nije susreo s Išijem. Sandersa je odmah prevario njegov prevodilac, inače bivši Išijev student, Rzoichi Naito (boravio u Americi 1939. godine sa zadatkom da iz Rokfeler instituta uzme uzorak žute groznice. U tome nije uspeo.) On je inače bio veoma blizak Išijev saradnik. Sanders je najviše uticao na Mek Artura rečima: "Moja preporuka je da obećamo Naitou da niko ko je bio umešan u program biološkog oružja neće biti osuden kao ratni zločinac."

Sanders je proveo samo deset nedelja u Japanu i naređeno mu je da se vradi. Drugu etapu istraživanja vodio je njegov kolega Detrik i stariji pukovnik Arvo Tompson (Arvo T.Thompson), veterinar. Po povratku Sanders je bio zaražen tuberkulozom i bio je nesposoban za rad sledeće dve godine. četrdeset godina kasnije, on je govorio Williamsu i Wallaceu: "Sećam se da sam Avro Tomsonu (ubio se 1948), koji je bio zadužen za sledeću etapu istraživanja, rekao o antraks bombama i eksperimentima na ljudima. Rekao sam mu da posebno obrati pažnju na eksperimente s antraksom i na *uji* bombe."

Kada je Tompson stigao u Japan, Međunarodni sud za ratne zločine je tek počeo da radi i da sudi japanskim ratnim zločincima klase A. U to vreme je general-major Kitano, komandant jedinice 731 od 1942. do 1944., vraćen u Japan iz Kine, radi istražnih radnji. Iši je u novinama proglašen mrtvim i tobožnji pogreb mu je organizovan u njegovom rodnom gradu. On je od 17. januara do 25. februara 1946. bio na ispitivanju kod Tompsona. Išijeva taktika je bila da govoriti što je moguće manje i da minimizira opseg i stepen razvoja japanskog biološkog oružja. Nije priznavao eksperimente na ljudima i umešanost cara Hirohite. Svu odgovornost je prebacivao na sebe. Tompson je kao i njegovi prethodnici bio prevaren. Svoj izveštaj Tompson je završio maja 1946.

Glavni tužilac Tokijskog suda Joseph B. Keenan (demokrata iz Ohaja) je prihvatio sugestiju Mek Artura i sprečio je sovjetsku optužbu protiv japanskih ratnih zločinaca koji su koristili biološko oružje.

Šef Mek Arturovog obaveštajnog biroa Charles Willoughby bio je upućen u slučaj jedinice 731, tako da je štitio sve njene članove. Ideja je bila da ništa od toga ne sme da padne Sovjetima u ruke. Iako je Thomas H.Morrow (pravnik iz Ohaja) bio tužilac, iako je David N.Sutton putovao u Kinu da bi prikupio dokaze o biološkom ratu u Kini, tokom popodneva 29. avgusta 1946, Mek Artur je naredio da nijedna rečenica o jedinice 731 ne sme biti izrečena pred Međunarodnim sudom za Daleki istok u Tokiju. Uz specijalno ovlašćenje Vlade SAD, glavni tužilac Keenan je sve držao pod kontrolom.

RADOSAV PUŠIĆ

Hladni rat Sovjetskog Saveza i SAD je počeo govorom Vinstona Čerčila marta 1946. o "gvozdenoj zavesi" koja se spustila na Istočnu Evropu. Maršalovim govorom juna 1947. na Harvardu, u kojem je izrazio spremnost da SAD pomognu Zapadnoj Evropi, hladni rat je dobio svoje uobličenje. I konačno, hladni rat otvoreno stupa na pozornicu svetske istorije juna 1948. kada dolazi do Sovjetske blokade Berlina. U ovom svetlu se mora tumačiti razlog zašto su SAD toliko žezele da se domognu premoći u proizvodnji biološkog oružja.

Od 1976. godine raste interesovanje Amerikanaca za ove događaje. Utvrđeno je da je u samo jednom navratu od 1 485 belih zarobljenika u Mukdenu, bilo 1 174 Amerikanaca. Prve zime (1942-1943) u Mukdenu je stradalo 430 belaca, većinom Amerikanaca. Nekoliko njih je preživelo. Među živima je bio i Gregori Rodrigez (Gregory Rodriguez) iz Oklahoma. On je pokušao da saopšti istinu o jedinici 731, ali je Kongres ostao gluv za njegove reči. Kongres SAD je bio gluv i za istinu da je u tragičnom Batan maršu smrti, od 12 000 Amerikanaca preživelo samo 4 000; da je u Borneo maršu smrti, od 2 700 Amerikanaca, preživelo samo šest.

Britanski major Robert Peaty je sačuvao dnevnik koji je vodio dok je bio zatvoren u Mukdenu. On nedvosmisleno ističe da je jedinica 731 koristila ljude u eksperimentalne svrhe. Australijski doktor R. J. Brennan je, takođe, sačuvao dnevnik i detaljno je opisao kako su vršeni eksperimenti nad njima.

Sin Rodrigeza je više od deset godina, u ime svog oca i preživelih iz Mukdena, u Vašingtonu lobirao, u želji da se svetu saopšti istina.

Džek Roberts (Jack Roberts, iz medicinskog korpusa kraljevske armije) i Frenk Džems (Frank James) se slažu da je prve zime umrlo 430 ljudi.¹⁶

Kina je 5. marta 1951. optužila Ameriku da koristi biološko oružje, i te optužbe su trajale sve do kraja rata u Koreji – 1953. Međunarodni komitet sastavljen od renomiranih "levo" orijentisanih naučnika otiašao

¹⁶ Sedamnaestog decembra 2002. Gary K. Reynolds iznosi podatak da su, od 130 000 američkih ratnih zarobljenika u Drugom svetskom ratu, više od 27 000 zarobili Japanci. Od 19 000 američkih civila, Japanci su uhvatili 14 000.

je u Kinu i Severnu Koreju, da istraži kineske optuze. Među njima su se nalazili i Robert Openhajmer (Robert Oppenheimer), otac atomske bombe, i Džozef Nidam (Joseph Needham), jedan od najvećih sinologa XX veka. Rezultati su bili pozitivni.

Teško je utvrditi broj ljudi na kojima su vršeni eksperimenti jedinice 731. Naučnici navode broj koji se kreće između 850 i 10 000. Od njih niko nije preživeo.¹⁷

Njujork tajms je 25. februara 1997. na strani D7 objavio tekst Rioiči Naitoa (Ryoichi Naito), osnivača i direktora Green Cross Corporation, farmaceutske kompanije koja je postala najveći proizvođač krvnih proizvoda (blood product) u Japanu. I on je jedan od bivših Išijevih oficira. Dr Hisato Jošimura (Hisato Yoshimura), koji je naređivao eksperimente, postao je predsednik Kyoto Medical College, a bio je i savetnik japanske ekspedicije na Antarktiku.

¹⁷ Međutim, 1986. godine javile su se četiri žrtve koje su ostale u životu: John H. Hatcher, James Frank, Gregory Rodrigues Jr. i William Triplett (napisao je i knjigu o jedinici 731). Frank James, koji danas živi u Redwoodu, novembra 1942. godine prebačen je kao ratni zarobljenik iz Šenjanga (*Shenyang*) u Mandžuriju. Svedoči da ga je po dolasku japansko medicinsko osoblje s maskama na licu polilo nekom tečnošću po licu i dalo mu neku injekciju. Uzelo mu je krv i pustilo buve u paviljon u kome su zarobljenici spavali. Kada se 1945. godine vratio u Ameriku, armija SAD mu je dala da potpiše dokument kojim se obavezuje da nikada neće pomenuti ni reč o iskustvu u logoru japanske jedinice 731. I on, za 40 godina, zaista nije rekao ni reč. Na tokijskoj TV je 1976. godine jasno izrečena tvrdnja da je postojala jedinica TAMA. Pet preživelih članova ove jedinice je pred kamerama otkrilo da su oni izbegli suđenje za ratne zločine u zamenu za davanje rezultata svojih ispitivanja predstavnicima SAD. Zanimljivo je da su tokom suđenja dvojica (Yosuke Matsuoka i Osami Nagano) optuženih umrla prirodnom smrću, da je jedan (Shumei Okawa) doživeo nervni slom prve dana suđenja i da je poslat u psihiatrijsku bolnicu, da bi 1948. godine bio slobodan čovek. Preostalih 25 optuženi su po više tačaka optužnice. Sedmorica su osuđeni na smrt vešanjem, šesnaestorica na doživotne kazne zatvora i dvojica na manje zatvorske kazne. Trojica od 16 je umrlo u periodu od 1949. do 1950. godine u zatvoru. Preostali su pušteni uslovno ili potpuno u periodu između 1954. i 1956. godine. Oni su proveli u zatvoru manje od osam godina za smrt miliona ljudi.

Dva bivša ambasadora su osuđena na sedam i na dvadeset godina zatvora. Jedan je umro posle dve godine u zatvoru, a drugi (Shigemitsu) je pušten 1950., da bi 1954. godine bio imenovan za ministra inostranih poslova Japana. Osuđeni na smrt su: Doihara Kenji (1883-1948), Hirota Koki (1878-1948), Itagaki Seishiro (1885-1948), Kimura Heitaro (1888-1948), Matsui Iwane (1878-1948), Muto Akira (1898-1948) i Tojo Hideki (1884-1948).

Premijer Kiiči Mijazava (Kiichi Miyazawa) se 1992. izvinio narodima azijsko-pacifičkog regiona rečima: "U prošlosti, narodi azijsko-pacifičkog regiona pretrpeli su neizmerne patnje i bol zbog ponašanja moje države. Želim da izrazim duboku grižu savesti i žaljenje." To je bilo prvo izvinjenje koje je uputio jedan japanski premijer u svom javnom obraćanju. Japan se izvinio i Americi za Perl Harbur (1994, 1995). Međutim, neko je primetio da oni govore o sopstvenom žaljenju, a ne o žaljenju Japana kao države.

Japan se 1997. godine obavezao da s tla Kine ukloni sve mine zaostale iz Drugog svetskog rata. To je poveroeno organizaciji *Organization for Prohibition of Chemical Weapons* (OPSW), koja je i 2000. godine potvrdila da će preostalo hemijsko oružje ukloniti s tla Kine. Japan se obavezao da dâ novac, tehničku podršku i stručnjake koji će pomoći da se do aprila 2007. godine reši ovo pitanje. Međutim, posle četiri godine od potpisivanja ovog protokola (2003), ispostavilo se da je Japan rešio samo manji broj slučajeva. A do avgusta 2003. je u više od deset kineskih provincija ovim oružjem povređeno više od 2 000 Kineza. Japan 7. juna 2005. godine donosi odluku da utroši 1,9 bilion USD da u Kini sagradi fabriku za uništanjanje preostalog hemijskog oružja, i da do kraja aprila 2007. reši problem hemijsko-biološkog oružja u Kini. Ako samo površno pogledamo izveštaje iz Kine, jasno je zašto se Japan odlučio za ovakav korak.

Kineski radnici su prilikom izgradnje puta u unutrašnjosti Kine 1995. godine, naleteli na hemijsko oružje, dvojica su na mestu ostala mrtva, ostali su pretrpeli teške povrede. Tim koji je radio na izgradnji puta otkrio je 2000. godine 20 000 metalnih kanistera punih hemijskog oružja, koji su ležali zakopani na vrhu planine Žuta brda u okolini Nandžinga. Prvi put je jasno pokazano i dokazano da je Japan radio na masovnom razvijanju i stacioniranju hemijskog oružja na tlu Kine. U mestu Čićihar (Qiqihar), u severoistočnoj Kini, u avgustu 2003. godine, greškom je ostalo nepokriveno pet burića napunjениh iperitom, koje je ostavila japanska armija prilikom povlačenja iz Kine. Otrvalo se više od 40 ljudi. Jedan je kasnije umro od posledica trovanja. Dva deteta koja su se igrala u blizini reke u mestu Dunhua, u provinciji Čilin (Jilin), jula 2004. godine su se ozledili iperitom. Deca su opisala kako je sa dna reke odjednom nešto počelo da

izlazi iz burića. Tri kineska radnika su juna 2005. ozleđena zaostalim japanskim biološkim oružjem.

Portparol japanskog Ministarstva inostranih poslova je 12.8.2003. godine izjavio da japanska vlada priznaje da je 4.8.2003. godine u mestu Čićihar u Kini došlo do povređivanja Kineza hemijskom oružjem koje je japanska vojska ostavila na tlu Kine. Uz to je upućeno i izvinjenje i žaljenje zbog ovog incidenta. Kada je Kina zatražila da joj japanska vlada dostavi spisak svih lokacija na koje su tokom i pred kraj Drugog svetskog rata bačene bombe sa sličnim punjenjem, da se priloži nijihov broj i kategorije hemijskog oružja, japanska vlada je odbila da pruži te informacije.

Petoro Kineza koji su povređeni biološkim i hemijskom oružjem je 15. 5. 2003. godine otišlo u Tokio, da na sudu potraži zadovoljenje. Njihova tužba je u tokijskom суду odbijena kao neosnovana, uz obrazloženje da NR Kina nema pravo na zwanično izvinjenje ili nadoknadu štete. Ovo je naišlo na brojne osude kako u Kini tako i u međunarodnoj zajednici.

Međutim, pošto Kina za 700 000 bombi ima neobrije dokaze koji terete Japan, ovaj put je Japan pri nuđen da prizna učinjeno.

Međutim, nije samo Kina ta koja od Japana zahteva da prizna ratne zločine i nadoknadi štetu, i SAD sve otvoreni nastupaju po tom pitanju. Senat i Pravni komitet SAD su 28. juna 2000. saslušali priču preživelih iz Batan marša smrti i sa Brodova pakla, kao i iskustva iz logoraškog rada za japanske kompanije Nippon Steel Corporation, Mitsui Mining i Mitsubishi Mining. Kolin Pauel je 17. juna 2001. izjavio da će pre susreta s japanskim ministrom inostranih poslova ponovo razmotriti pitanje nadoknade štete američkim ratnim zarobljenicima.

Bendžamin Garet (Benjamin C. Garrett), jedan od vodećih eksperata za hemijsko oružje, posetio je Kinu i utvrdio je da je Japan na tlu Kine u Drugom svetskom ratu upotrebljavao šest tipova bojnih otrova: Phosgene, Hydrogen Cyanide, Bromobenzyl Cyanide i Chloroacetophenon, Diphenyl-cyanoarsine i Diphenylchloroarsine, Arsenic Trichloride, Sulfur mustard i lenisite.

I dan-danas je po Kini razbacano između 700 000 i 2 000 000 bombi s hemijsko-biološkim punjenjem.

One korodiraju i svakog trenutka njihova sadržina može biti aktivirana.

U skladu s kampanjom obnavljanja zahteva da se obeštete japanske žrtve, jedan od nekadašnjih glavnih pregovarača sa predstavnicima zloglasne jedinice 731, M. Sanders, dao je intervju televiziji NBC (15. avgusta 1995). Ovaj razgovor je emitovan pod naslovom *Factory of Death: Unit 731*. Tom prilikom je izjavio da je počinjena velika greška što su oprošteni kriminalni zločini Japanaca tokom Drugog svetskog rata.

*Žene zlostavljane kao seksualno roblje
u "kućama za utehu"*

Iz izveštaja sastavljenih na osnovu ispitanih japanskih ratnih zarobljenika, imamo podatke da je, recimo, u Burmi u jednoj "kući za utehu" postojao cenovnik koji su ustanovile japanske vlasti. Tako su obični vojnici od 10-17 časova mogli da posećuju žene i svaki vojnik je sa ženom provodio 20-30 minuta. Za tu "uslugu" su plaćali 1,5 jena. Vreme od 17-21 bilo je rezervisano za vojnike NGO, provodili su kod žena 30-40 minuta i plaćali su tri jena; od 21-24 žene su posećivali oficiri i provodili su kod njih 30-40 minuta, plaćali su pet jena. Zapisnici kazuju da je u centralnim delovima Burme ovo bila uobičajena cena. Oficiri su mogli da ostanu celu noć ako plate 20 jena. Ovaj novac se slivao u vojničku kasu. U ovim kućama za utehu sve je bilo dobro organizованo. Svaka od njih imala je po dva muškarca iz jedinice, čiji je zadatak bio da prate ponašanje vojnika i da prave spiskove posetilaca. Vojna policija je takođe imala redovne kontrole. Iz ovoga se vidi da je japanska vojska sve držala pod kontrolom i da joj ništa nije moglo promaći. Svedočenja govore da je, recimo, za kuću "Kyoei" bio napravljen raspored odlazaka vojnika po rodovima vojske. Tako je nedelja bila rezervisana za predstavnike Generalštaba, ponedeljak za konjicu, utorak za inženjeriju, sreda je bio slobodan dan predviđen za sportske aktivnosti, četvrtak za medicinsko osoblje, petak za brdsku artiljeriju a subota za transportne jedinice, dok je nedelja bila predviđena za odmor. Oficiri su bili povlašćeni jer su mogli dolaziti svake večeri. Pedantno je vođena evidencija o svakome ko je ulazio u "kuće za utehu". Žene su mogle nekoga da odbiju samo ako je bio previše pijan. Vojnici su snabdevani kondomima. Sve devojke su prošle

RADOSAV PUŠIĆ

obuku koja im je omogućavala da se same staraju o ličnoj higijeni. Jednom nedeljno ih je posećivao japanski vojni lekar.

Odakle su dovođene žene koje su japanski vojnici primoravali da rade u "kućama za utehu"? Iz: Koreje, Kine, Vijetnama, Filipina, Tajlanda, Singapura, Burme, Indije, Japana, Indonezije, Holandije, Engleske, Australije, itd.

Jedan od prvih koji je ovu temu književno obradio bio je japanski pisac Senda Kako (Senda Kako 1973). On je na temeljnom istraživanju iskustava običnih vojnika koji su bili u ratu, napisao knjigu koja je u Japanu postala bestseler.

Japanski istoričar Hirofumi Hajasaki (Hirofumi Hayasaki) s Kato Gakuin univerziteta iz Jokohame jasno pokazuje da su istraživači Centra za istraživanje dokumentacije japanske ratne odgovornosti u Jokohami pokazali da je japanska vojska od kompanije za proizvodnju gumenih proizvoda trebovala 20 miliona kondoma. Kineski profesor Su Čiliang (Su Zhiliang) sa šangajskog Shifan univerziteta kaže da su UN utvrdile da je oko 200 000 žena bilo primorano da učestvuje u ovim aktivnostima japanske vojske. On tvrdi da je samo u Šangaju bilo 90 "stanica za utehu" i da je svaka pod svojom upravom imala oko 500 žena. Koordinator Međunarodne kampanje za nadoknadu štete, Ken Arimicu (Ken Arimitsu) tvrdi da samo pritisak drugih država, a posebno SAD, može naterati vladu Japana da promeni svoj stav.

Prva je o tragičnom položaju žena u japanskim javnim kućama progovorila 1991. godine, Korejka Kim Haksun (Kim Hak Soon). Posle nje su se javile i druge žrtve. Iste godine japanska vlada reaguje tvrdeći da nema dokaza da su Korejke na silu odvođene u "kuće za utehu". To znači da nema ni osnova za bilo kakva izvinjenja, odgovornost ili odštetu.

Kim Haksun im se obratila ovim rečima:

"Vratite mi moju mladost. Kada sam imala 17 godina pod pretnjom japanskih vojnika 'ubiću te', odvedena sam u Stanicu za utehu. Opsluživala sam na liniji fronta u stanicama za utehu desetine vojnika dnevno. To nije bilo humano. Još imam noćne more. One neće prestati sve do moje smrti. Nosila sam se s tim poslednjih 50 godina. Kako je moguće da se desi tako užasna stvar? Slušala sam samo isprazne reči, Japan

mi je slomio srce. Posle rasvetljavanja šta se zaista desilo, želim izvinjenje. Želim da istorijske činjenice prenesem mlađim generacijama.”

Šta je japansku vladu predratnog i ratnog vremena opredelilo za ovakve postupke? Japanski autoriteti su smatrali da ako uz vojsku budu žene, efekat na vojnike će biti krajnje pozitivan. Drugo, institucionalizovanim javnim kućama japanska vojska je htela da spreči širenje polnih bolesti, naročito sifilisa. Otvaranjem “kuća za utehu” uz samu liniju fronta, značilo je i da japanski vojnici nemaju razlog za odsustvo. Na početku rata, japanska vlada je žene tražila putem posrednika, preko oglasa u novinama koje su cirkulisale u Japanu i japanskim kolonijama. Bilo je žena koje su se dobrovoljno javljale na ove konkurse, iz čisto ekonomskih razloga. Međutim, njihov broj je zanemarljiv. Mnoge žene su u ovo uvučene na prevaru. Druge su jednostavno kidnapovane. Kako je rat odmicao, žene su jednostavno dovođene kao deo “ratnog plena”. Žene su, i to iz svedočanstava preživelih jasno proističe, bile podeljene u četiri kategorije. Novoprdošle žene su bile najviše cenjene jer su bile potpuno zdrave. Ukoliko bi posle određenog vremena neka obolela, bila je prepuštana sama sebi. Mnoge su izjavljivale da su im se polni organi bukvalno raspadali. Tokom ratnih godina, na hiljade vojnika ih je silovalo. Japanska vlada je sve do 1992. godine odbijala bilo kakvu vezu s ovim događajima. Čak je u junu 1980. godine zvaničan stav vlade bio da su sve javne kuće bile pod upravom privatnih lica i da to s državom nema nikakve veze. Međutim, japanski istoričar Josimi Jošiaki (Yoshimi Yoshiaki) je u arhivi japanske agencije za narodnu odbranu tokom 1992. godine otkrio kompromitujuće dokaze u vidu dokumenata, koji su ukazivali da je vojska bila direktno umešana u organizovanje i otvaranje ovih “kuća za utehu”. Od tog trenutka oficijelna pozicija japanske vlade postaje neodrživa. Bivši premijer Jasuhiro Nakasone (Yasuhiro Nakasone) je u svojim memoarima publikovanim 1978. godine, javno izneo da je kao mornarički poručnik za svoje vojнике otvorio “kuću za utehu”. Kada je zatražena njegova odgovornost, on se branio rečima da nijedna žena nije bila primorana da to radi. Japan je 1995. godine osnovao “Fond za azijske žene”, s ciljem da obešteti preživele obešaćene žene. Sve je to proteklo bez oficijelnog izvinjenja premijera ili bilo kog člana vlade. U svoju odbranu, japanska

vlada iznosi podatke da su i zapadne vojske praktikovale slične mere za svoje vojнике. Armija SAD je, po njihovim rečima, posle okupacije Japana imala javne kuće za svoje vojнике prijavljene pod imenom *Recreation and Amusement Association*. Sve vojske u svim ratovima imaju potrebu za ovakvim merama (Vijetnam, Bosna, Kongo, Kosovo). Međutim, postoji bitna razlika. To je bila zvanična politika japanske države koja je sprovođena skoro četrnaest godina (1932-1945). Japanci su na silu odvodili žene i primoravali ih da se bave tim poslom. Tačan broj žena je teško utvrditi, jer su Japanci posle rata uništili veliki broj dokumenata koji bi ih mogao kompromitovati. Procenjuje se da je bilo između 150 000 i 200 000 žena obuhvaćenih programom "kuća za utehu". Preživelo ih je oko 500.

Tekst japanske feministkinje Macui Jajori (Matsui Yayori 1934-2002) iz 1984. godine, koji se pojavio u *Asahi Shinbonu*, jeste prvi objavljeni tekst u nekim značajnijim japanskim novinama na ovu temu. Ona je kasnije inicirala ženski sud za japanske ratne zločine koji su počinjeni protiv žena u Drugom svetskom ratu.

Prema svedočenju japanskih lekara, a jedan od preživelih je i Aso Decuo (Asso Detsuo), utvrđeno je da su većinu činile žene od 14 do 19 godina. Po njegovom svedočenju, najmlađa je bila devojčica od 11 godina. Ukoliko bi se koja žena zarazila, dobijala je injekciju 606 protiv začeća. A ukoliko bi bolest uzimala maha, ženu su jednostavno ubijali.

Dakle, stav japanske vlade je, otprilike, izgledao oва-ко: prvo se potpuno poricalo postojanje "kuća za utehu"; s pojmom prvih nagoveštaja o mogućim dokazima osamdesetih godina XX veka priznaje se postojanje sistema seksualnog robovanja, ali se i dalje tvrdi da je reč o običnoj prostituciji i da su žene tu dolazile dobrovoljno i iz čisto ekonomskih razloga. Pokriće se tražilo u novcu koji su vojnici uredno plaćali za uslugu. Posle 1992. godine i otkrića kompromitujućih dokaza, japanska vlada je bila primorana da prizna zločin, ali se na sve moguće načine sve ovo i dalje odugovlači.

Poseban izvestilac UN o nasilju nad ženama, Radika Komaraavami (Radhika Coomaraswamy) je 1996. godine preporučila japanskoj vladi da prihvati punu odgovornost za sistematsko vođenje i postojanje "kuća za utehu". Dve godine kasnije (1998), Gej Mek Dugal

(Gay Mc Dougall), izvestilac o sistemima silovanja i seksualnog robovanja, podneće izveštaj s priloženim dokazima i analizom pravne odgovornosti Japana, kao i preporuke da se uspostave mehanizmi za procesuiranje okrivljenih. Iako je predsednik vlade Japana 1993. godine priznao moralnu odgovornost Japana, kompenzacija i procesuiranje zločina ne idu baš lako.

U tom kontekstu, japanskim sudovima se podnosi osam pojedinačnih tužbi, tri iz Koreje, dve iz Kine, po jedna s Filipina, Tajvana i Holandije. Žrtve zahtevaju odštetu. Sud donosi četiri presude u kojima odbacuje tužbe. Obrazloženje je da je prošlo pedeset godina od počinjenih dela i da su slučajevi zastareli. Japan kao država nije obavezan da žrtvama da bilo kakvu kompenzaciju.

Dvadeset sedam Korejki 1994. godine podnosi tužbu, koju japansko tužilaštvo ne uzima u razmatranje. Japanska vlada izdaje saopštenje u kojem se kaže da bi pokretanje postupka podelilo japansku javnost i time ugrozilo državnu bezbednost. Uz to, tvrdi da je na Tokijskom procesu suđeno ratnim zločincima i da je to za Japan završena priča.

U aprilu 1996. godine, predstavnik Kine u UN je prvi put zahtevao da Japan plati odštetu za žrtve seksualnog zlostavljanja tokom Drugog svetskog rata.

Demokratska partija, Komunistička partija i socijaldemokratske partije Japana su oktobra 2000. godine zajedno otvorile račun za pomoć ženama žrtvama rata. Decembra 2000. godine akcija je proglašena neuspešnom.

Tokom 2002. godine bilo je i mišljenja da, pošto preživele žene imaju između 70 i 80 godina, japanska vlada čeka da one umru i da tako sećanje na ove događaje samo od sebe izbledi.

U Seulu se 2003. godine, posle tridesetogodišnjeg istraživanja zločina, prvi put objavljuje lista korejskih žrtava. Među njima su i korejski radnici koji su poslati na prinudni rad u Japan. Tu su imena 413 407 Korejaca.

Tadokoro Kozo (Tadokoro Kozo) iz 114. divizije, u intervjuu datom 1971. godine kaže:

”Nije bilo nijednog vojnika japanske armije koji nije silovao. Po učinjenom, obično smo ih ubijali. Nismo želeli da ostavimo bilo kakvu nevolju iza sebe.”

Pred sudijama ženskog Međunarodnog suda za ratne zločine su 4. decembra 2001. prikupljeni brojni dokazi. Svedočilo je 35 preživelih žena. Ovaj sud je osnovan u Tokiju 8-10. decembra 2000. Tokom suđenja bilo je prisutno više od 75 preživelih. Utvrđeno je da primarna odgovornost leži na Japanu koji je tokom pedeset šest godina propustio da uhapsi i osudi zločince koji su odgovorni za ove zločine. Japan nije uputio oficijelno i puno izvinjenje za učinjeno, niti je dao adekvatnu nadoknadu žrtvama. Ovaj sud je imao za cilj da natera vladu Japana da shvati sramotu koja leži na prikrivanju zločina, ali on svakako ima i veliku moralnu snagu. Tužioci smatraju da je učinjen zločin protiv čovečnosti. Stav suda je da su po članu 2. povelje suda, za silovanja i primoravanje na seksualno robovanje pre i tokom Drugog svetskog rata, krivi: car Hirohito, Macui Ivane (Matsui Iwane), Hata Šunroku (Hata Shunroku), Terauchi Hiasaiči (Terauchi Hisaichi), Itagaki Seiširo (Itagaki Seishiro), Todo Hideki (Tojo Hideki), Umezū Jošidiro (Umezū Yoshijiro), Kobajaši Seizo (Kobayashi Seizo) i Ando Rikichi (Ando Rikichi).

Ovaj zločin institucionalizovan je i sproveđen od strane japanske vojske. Tužioci takođe traže da se car Hirohito i Jamašita Tomojuki (Yamashita Tomoyuki) osude i kao zločinci protiv humanosti za masovna silovanja i ubistva koja su učinjena na Filipinima (Manapique) 23 i 24. novembra 1944. Tužioci su mišljenja da Japan snosi međunarodnu odgovornost za učinjena nedela, i da međunarodna zajednica želi da vidi da je Japan dao odgovarajuću nadoknadu žrtvama.

Pred kamerama je svedočilo 35 svedoka. Sudije su njihovo svedočenje prihvatile kao istinito i punovažno. Tu su i priznanja nekih bivših vojnika i oficira, svedočenja eksperata, izveštaji specijalnog izvestioca UN, a sudijama je stavljen na uvid i veliki broj drugih dokumenata i činjenica. Procenjeno je da su japanska vlada i vojska, u želji da zagospodare azijsko-pacifičkim regionom, konstantno na oslobođenim teritorijama činili brojne zločine (ubistva, torture, silovanja, prisiljavanje na prinudni rad i život u nehumanim uslovima). Japanska vojska je prvu "kuću za utehu" osnovala u Kini 1932. godine, tokom operacije ulaska u Kinu kroz Mandžuriju. U decembru 1937. godine ulaskom u Nandžing, japanska vojska je pored stravičnih zločina otvarala i "kuće za utehu". Ovo se nije ograničavalo samo na Kinu. I u drugim delovima Azi-

je u kojima je bila prisutna japanska vojska otvarani su punktovi za seksualne usluge. Dalje se ističe da je seks japanskim vojnicima bio "uteha" za izloženost krajnje nestabilnim emocijama, frustracijama i strahu. Postojao je još jedan važan razlog, sprečavanje upada špijuna u redove vojske preko javnih kuća i prostituki. Tako je doneta odluka da punu kontrolu nad tim sektorom preuzme vojska. Formula je bila "jedna žena na 100 vojnika". Novoosvojene kolonije su im bile izvor devojaka i žena. Na Tajvanu su žene mamili nudeći im posao pomoćnika direktora korporacija. To je naročito važilo za Tajvansku kolonijalnu korporaciju za trgovinu (Taiwan Colonial Trade Corporation TCTC). Tajvanke svedoče da je japanska vojna komanda bila direktno uključena u to.

Utvrđeno je da su najveće žrtve ovog zločina vezanog za seksualno iskorišćavanje i robovanje, bile žene Koreje i Kine, onda i drugih zemalja (Singapur, Indonezija, Timor, Holandija, Australija, Engleska, itd.). Japanska vlada je često ponavljala da su sve te žene zapravo bile prostitutke. Međutim, sud je nepobitno utvrdio da to nije istina. Čak i prostitutke, kojih je u manjem broju bilo među tim ženama, nisu mogle da biraju ni klijente, ni njihov broj, ni vreme kada će pružati svoje usluge. Kako se bližio kraj rata, žene u "kućama za utehu" su masovno ubijane. Vojni i vladini službenici Japana snose punu odgovornost za ovaj zločin. To je dokaz da je priroda samog sistema, na kojem je funkcionala japanska država, u tom periodu bila kriminalna.

Vivijan Bulvinkel (Vivian Bullwinkel) je jedna od trideset dve medicinske sestre iz Australije koja je provela određeno vreme u japanskim logorima. Sebe je ohrabrilala da preživi i ispriča priču o onome što je doživela. Po povratku u Australiju, Vivijan Bulvinkel i Vilma Oram (Wilma Oram) radile su zajedno u Heidelberg Military Hospital do juna 1946. Vivijan je sa svojom koleginicom, isto bivšim ratnim zarobljenikom, Beti Džefrey (Betty Jeffrey), obišla celu Viktoriju u potrazi za novcem kojim će otvoriti Memorialni centar medicinskih sestara stradalih u Drugom svetskom ratu. Centar je bio zamišljen kao mesto sećanja na sve žrtve. Tokom svog života ona je nastavila da intervjuše žrtve i prikuplja dokumente koji bi ove događaje sačuvali od zaborava. Tako je na najbolji način odala poštujuci četrdeset i jednoj medicinskoj se-

stri s broda *Vyner Brooke* koje se nikada nisu vratile kući. Umrla je 3.jula 2000.¹⁸

Zanimljivo je da se do 1980. malo pažnje posvećivalo odgovornosti Japana za ono što se dešavalo narodima Azije i misijama UN u samom Japanu. Ali je srazmerno dosta knjiga publikovano o japanskim patnjama u Hirošimi, Nagasakiju i u bombardovanim japanskim gradovima od strane avijacije SAD. Od 1980. Japanci su morali da priznaju da su oni u Drugom svetskom ratu bili više agresori nego žrtve.

Patnje žena koje su služile kao “uteha” japanskim vojnicima, nisu završene okončanjem rata. One su produžene usled činjenice da japanska vlada nije želela da prizna svoju odgovornost.

Ultranacionalisti tvrde da je rat Japana bio rat za oslobođanje Azije od tiranije zapadnog kolonijalizma, da je pustošenje Nandīnga izmišljotina i da su žene u “kućama za utehu” bile dobro tretirane od strane japanske vlade.

Kada postavljamo pitanje šta opterećuje odnose Kine i Japana danas, onda je i postupak od 13. juna 2005. godine, kada je japanski ministar za obrazovanje i kulturu Nariaki Nakajama (Nariaki Nakayama) izbacio lekcije o seksualnom robovanju iz srednjoškolskih udžbenika, svakako jedna od tih stvari.

U svetlu izrečenog, razumljivo je reagovanje NR Kine na događaj koji se desio oktobra 2003. godine u Kini, u Čuhaiju (Zhuhai). Naime, 400 japanskih turista je zakupilo ceo hotel i angažovalo 500 kineskih prostituki. Orgije su trajale tri dana. Ceo događaj možda i ne bi pobudio toliko pažnje da nije reč o ranama koje još nisu zacelile. Broj od 400 japanskih gostiju koji “orgijaju” u hotelu u Kini, Kineze je pod-

¹⁸ Tokom japanskog napredovanja u Drugom svetskom ratu šest medicinskih sestara je zajedno s pacijentima evakuisano iz Singapura. Zatim je brodom *Empire Star* krenulo 63 medicinske sestre i 3 psihoterapeuta, koji su posle teškog puta nekako stigli u Australiju. Drugih 65 medicinskih sestara su krenule na put brodom *Vyner Brooke*, koji su japanski vojnici potopili u blizini obala Sumatre. J. J. Blanch (intervjujusana 6.maja 1998) je 1942. godine nakon invazije japanskih vojnika na Malajsko poluostrvo uhvaćena i kao ratni zarobljenik prebačena u Singapur. Zatim je odvedena u logor na Sumatri. U zarobljeništvu se upoznala sa sestrama Vivijan Bulyinkel, Beti Džefrej i Vilmom Oram.

setilo na divljanje japanskih vojnika tokom Drugog svetskog rata u “kućama za utehu”. U NR Kini je ovo doživljeno kao sračunata provokacija.

SENKE MIRA

U poslednjih nekoliko godina politička elita u Japetu, Kinu vidi kao opasnost za dalji razvoj Japana. O Kini govoriti kao o “militarizovanoj Kini” koja preti japanskoj bezbednosti.¹⁹ Poznavaoci prilika ističu da ako već govorimo o “opasnosti” ona prvenstveno dolazi od sve moćnije kineske ekonomije. Deo japanskih stručnjaka svesno preveličava krah japanske privrede, kao što preveličava snagu kineske.²⁰

Japan je od 1983. godine počeo da postavlja pitanje svoje transformacije u “zemlju veće političke moći”. Međutim, mišljenje većine istraživača je da uprkos želji Japana, sve dok je pod jakim uticajem Amerike, on neće moći samostalno da donosi odluke. S jedne strane, Amerika je ta koja Japanu omogućava da bude to što jeste, ali s druge, Amerika je i ta koja ograničava njegov uticaj i značaj. Ovakav, u najmanju ruku protivrečan odnos Amerike i Japana, među većinom Japanaca izaziva pomešana osećanja. Razlog za to je

¹⁹ Međutim, kada se govoriti o vojnim budžetima dve zemlje ne kaže se koliko oni tačno iznose, niti se naglašava da je Kina zemlja koja je po broju stanovnika deset puta brojnija od Japana, i da joj je teritorija 26 puta veća od teritorije Japana. Ne kaže se ni da vojni budžet NR Kine ne iznosi ni polovinu japanskog (po proceni kineskih vojnih stručnjaka, japanski vojni budžet je sedam puta veći od kineskog), pa je opravdano pitati zašto Japan ne predstavlja opasnost po Kinu, već Kina predstavlja opasnost po Japan?!

²⁰ Mada se ovako razmišljanje delimično može potkrepliti nekim momentima u razvoju japanske privrede. Ako imamo na umu da se od 2002. godine u japanskoj ekonomiji uočava blagi pad, da je na osnovu japanskih statističkih podataka, 29 kompanija bankrotiralo (što premašuje 1997. i 2001, kada je bankrotiralo 14 kompanija), pa ako se tome doda i rastuća nezaposlenost i smanjenje kupovne moći i ulaganja, za Japan su to dovoljni pokazatelji da se ulazi u period izazova u kojem se postavljaju brojna pitanja. Nezaposlenost je u januaru 2002. bila 5,3%, u februaru 5,2%, da bi u oktobru dostigla 5,5%. Prevedeno na jezik brojeva, to je oko 3 700 000 ljudi bez posla. Dakle, u odnosu na januar iste godine, nezaposlenost je uvećana za 150 000 ljudi. Za Japan je neminovalost da se dalje mora razvijati u okruženju sve jače Kine, koja povećava svoj uticaj na svetsku politiku, ekonomiju i vojna pitanja.

što Japan ima svoje interese koji se često ne poklapaju s američkim. Amerika, očigledno, ne želi da vidi Japan kao “moćnu političku silu”.

U vreme velike finansijske krize tokom 1997-1998, krize koja nije ni okrznula Kinu, i Kina i SAD su odbile Japan i njegovu inicijativu za stvaranje azijskog monetarnog fonda (AMF). Međutim, motivi za ovo odbijanje bili su različiti. SAD su strahovale da bi ih takav jedan korak Japana definitivno istisnuo iz regiona Pacifika²¹, dok Kina, jednostavno, nije želela da Japanu pruži priliku da obnovi privrednu hegemoniju u regionu i da se ponovo nametne kao vodeća politička, ekomska i vojna sila Azije.

Jugoistočna Azija je danas jedan od najdinamičnijih i najvitalnijih regiona globalne ekonomije. Većina naučnika i analitičara smatra da su razvijene trgovinske veze Kine i Japana u suprotnosti s razvojem njihovih političkih odnosa. Od trenutka kad je Kina krenula u ekonomsku ekspanziju, Japan sve više na nju gleda kao na pretnju. Naime, dok je Kina sedamdesetih i osamdesetih godina XX veka bila još ekonomski slaba, Japan je imao simpatije prema njoj, sada to više nije slučaj. Ako pogledamo ekomske odnose Kine i Japana, kao i određene statističke pokazatelje, onda vidimo da su:

2002. godine njihovi ekonomski odnosi premašili 100 milijardi dolara;

2003. godine njihova ekomska razmena dostigla je 120 milijardi dolara;

2004. godine njihova spoljnotrgovinska razmena je 215 milijardi dolara.

²¹ Ne čudi onda što je Tatsuro Yoda objavio (u elektronskoj formi) doktorsku tezu *Recalibrating Alliance Contributions* koja raspravlja o odnosima u američko-japanskoj alijansi. On razvija tezu o dva polja, jednom ekonomskom i drugom političkom. Akcenat stavlja na budućnost alianse Amerika-Japan. Primetna je želja Japana da se redefinišu partnerski odnosi sa SAD. U tom svetu se podseća da je još Takashi Inoguchi juna 2004. isticao kako je Regan 1983. u japanskom parlamentu rekao: “Nema toga što naše dve zemlje zajedno ne mogu da učine!” Te da je ambasador SAD u Japanu Mike Mansfield, na pitanje novinara da opiše odnose SAD i Japana, rekao da su to najvažniji bilateralni odnosi na svetu. U tom kontekstu se navodi i paralela između veze Regan-Nakasone (1980-ih) i veze Buš-Koizumi (2000-ih).

NR Kina je za samo nekoliko godina postala najveći trgovinski partner Japana. Trgovina s Kinom čini 20,1% od ukupne japanske trgovine. SAD su pale na drugo mesto sa 18,6% (Politika30.07.2005). Za samo dve godine (2002-2004) udvostručena je spoljnotrgovinska razmena Kine i Japana.

Ako je evidentno da su ekonomski odnosi sve tešnji i da su postali motor ekonomskog razvoja i Kine i Japana, kako je onda moguće da politički odnosi vrhoglavu stagniraju. To se najbolje videlo tokom 2003. godine, baš na godišnjicu (25 godina) potpisivanja "Sporazuma o prijateljstvu i miru". Najviši funkcioneri NR Kine i Japana nisu razmenili posete, iako su se sastajali i razgovarali na teritoriji treće zemlje.

Kada pročitamo vest da su krajem novembra 2004. na samitu koji je održan u glavnom gradu Laosa Vientijanu, zemlje ASEANA zaključile sporazum s Kinom i Indijom, s ciljem da se stvori azijski trgovinski blok, i kada tu nigde ne vidimo Japan kao zemlju koja čini jedan od temelja te saradnje, onda postaje jasnije zašto Japanu smeta ekonomski jaka Kina. Iako ekonomski moćna zemlja, Japan je u političko-ekonomskim tokovima azijsko-pacifičkog regiona sve više gurnut u drugi plan. To je za njega potpuno nova situacija i on iz toga traži izlaz.

Evidentno je da što je Japan usamljeniji i na neki način politički izolovaniji u Aziji, on postaje sve bliži Americi i militantnom duhu prošlosti. S jedne strane, to je u interesu desnice i vladajuće Liberalno-demokratske partije²², a s druge, dobar izgovor za Ameriku da pokaže zemljama u Aziji koliko je značajno njeno prisustvo u Japanu i u Aziji uopšte. Amerika je, iz ovog ugla gledano, faktor stabilnosti. Kini se može reći kako je nužno da Amerika ostane u Japanu kao brana japanskom militarizamu (koji ona na izvestan

²² Po okončanju hladnog rata, Japan je u skladu sa promenama na međunarodnoj političkoj sceni video šansu da izmeni svoj Ustav, pa su 1992. godine doneti PKO zakon o saradnji i Zakon o mirovnim trupama UN kojim se omogućava japanskoj vojsci prvi put posle Drugog svetskog rata da napusti tlo Japana. Posle toga, doneti su i Zakon o odbrambenim merama Amerike i Japana i Zakon o prilikama u okruženju, da bi 15. 5. 2003. godine došlo do radikalnih promena, te se donosi i Zakon o specijalnim prilikama gde se vrši izmena ranijeg ustava i dozvoljava upotreba vojnih snaga – "snage za samoodbranu", van teritorije Japana.

način podstiče)²³; a Japanu se može reći kako se bez Amerike Japan ne može suprotstaviti kineskom ekonomskom i vojnem jačanju. Iz ovoga je lako zaključiti da približavanje Japana i Kine nije u interesu SAD i da će SAD učiniti sve da do toga nikada ne dođe.

Konzervativne partije u Japanu žele da promovišu Japan kao veliku zemlju koja preuzima odgovornost za svoje postupke. Međutim, uočljivo je da s povećanim aktivnostima na ovom polju, raste i japanski nacionalizam. Veliki broj Japanaca (oko 56,9%) podržava promenu japanskog Ustava. Naučnici kažu da je nastojanje da se Japan pozicionira u svetu kao važna zemlja, u tesnoj vezi s opadanjem japanske ekonomske moći 90-ih godina XX veka. Naime, s opadanjem ekonomske moći i uticaja u svetu (iako se i dalje radi o drugoj/trećoj ekonomiji sveta), japanski političari uočavaju da se ta praznina nečim mora popuniti. Time je odabran politički kurs koji na unutrašnjem planu traži reforme a na spoljašnjem planu se daleko oštire postavlja prema određenim problemima. Ta kombinacija “reformi” i oštrog kursa spoljne politike, među običnim svetom stvara iluziju o prevelikom značaju i snazi Japana kao političke i vojne sile. Međutim, sve što on politički čini, pod budnim okom je zemlje koja, praktično, i danas najviše oblikuje politiku Japana – SAD. Tako, želja Japana da bude “Engleska Azije”, nije toliko usmerena prema Kini iako je, naravno, i to jedan od faktora, već pre ka SAD. Naime Japan traži više samostalnosti i povlašćeniji položaj u okviru alijanse sa SAD. Iz toga proističe i krajnje komplikovan odnos Japana i SAD. S jedne strane, Japan ne može bez SAD, a s druge, želeo bi da se što pre potpuno osloboди uticaja SAD. Japan je uvek dobijao “male” nagrade za poslušnost i služenje američkim interesima i politici. Ne treba zaboraviti da je 1950. godine sa sukobom u Koreji, pre-

²³ Herbert P. Bix iz Bostona (predavao na Hitotsubashi univerzitetu u Tokiju) je napisao knjigu “Hirohito i stvaranje modernog Japana”, u kojoj tvrdi da je Vlada SAD sistematski varala ceo svet. Zbog hladnog rata, Sjedinjenim Državama je bio potreban Japan kao antikomunistička zemlja u Aziji. Bix je, koristeći oficijelne dokumente, jasno pokazao da je Hirohito znao za sve ratne zločine u Kini i da je duboko bio uključen u ranu strategiju ulaska japanske vojske u Kinu. On je odobravao aliansu s Hitlerom i Musolinijem, kao i plan napada na Perl Harbur.

kinut započeti kurs demokratizacije Japana, pa je zemlja koja je trebala da bude demilitarizovana i ute-meljena na načelima zapadnih demokratija, zbog tadašnjih okolnosti, postala nešto drugo. Na osnovama starog državnog aparata promovisano je “meko” mili-tarizovanje Japana, ali ovaj put u službi SAD. Tokom hladnog rata Japan je Americi bio potreban kao kon-stitutivna monarhija i kao važan činilac u antikomu-nističkom bloku u Aziji. Posle praštanja zločina, ja-panska vlada i vojska uništavaju dokaze koji mogu poslužiti kao dokazni materijal u kažnjavanju zloči-naca, uključujući i dokaze o ulozi cara Hirohite. Tada je Japanu učinjen još jedan ustupak, dato mu je pravo da ima 10 000 vojnika koje su nazvali “snage za samo-odbranu”. U periodu hladnog rata desničarsko opre-deljenje japanske vlade je uzelo maha, a i ultranacio-nalizam je bio u porastu. Japanske snage za samo-odbranu (SDF Self Defense Force) su u svetu geo-političkih potreba SAD (ovde se prevashodno misli na rat u Koreji, kasnije u Vijetnamu, kao i na borbu SAD protiv komunizma), jačale. Štiteći Hirohitu od suda za ratne zločine, Amerika je udarila temelje ja-panskog “nepoznavanja” sopstvene moderne istorije, i “oprala” je Japan od ratne krivice, izmenivši tako udžbenike istorije. Na taj način se manir ignorisanja međunarodnog prava i dela protiv čovečnosti poka-zao kao princip koji se zadržao do današnjih dana u vladajućim krugovima Japana. Japansko sukobljava-nje sa susedima (ne samo s Kinom) rezultat je nesuo-čavanja s istinom istorijskih fakata i s onim šta je on činio u Aziji tokom Drugog svetskog rata. Konzer-vativizam uzima maha, a pojedini političari u Japanu vešto manipulišu s nedovoljno utemeljenim pozna-vanjem istorije od strane japanske omladine.

Dugoročno, japanska spoljna politika se temeljno i strateški vezuje za politiku SAD.²⁴ Međutim, današnji odnosi Amerike i Japana nisu isti kao u periodu hladnog rata, kada je Amerika bila bezbednosni ki-šobran za Japan.

²⁴ Po okončanju hladnog rata, Amerika i Japan su prošli kroz fazu istraživanja i opipavanja, pa su 1996. godine potpisali Sporazum o bezbednosti. Od tog trenutka, Japan je od politike “s Kinom ograničiti uticaj i moć SSSR-a (Rusije)”, promenio pravac i sada nastoji da “s Amerikom ograniči uticaj i moć Kine”. Devet godina posle ovakvog kursa svoje strateške politike, Japan je došao u sukob s velikim brojem zemalja Istočne Azije.

Japan danas, kao i nekada, ima strateški cilj da postane lider u Aziji i svetu. S druge strane, Americi je potreban Japan da bi u ovom delu sveta ostvarila ono što je njen interes – globalna hegemonija. Međutim, ako Japan jednog dana zaista toliko ojača kao što planiraju japanski stratezi i političari, onda na dnevnom redu neće biti samo zaoštravanje odnosa s Kinom i Korejom, nego zaoštravanje odnosa i s Amerikom. Ovo uzajamno “iskorišćavanje” Japana i Amerike motivisano je različitim namerama. Japan želi jačanje vojne moći²⁵ i veće prisustvo u svetu, dok Amerika želi japanske vojnike i novac u odbrani američkih interesa svuda po svetu.²⁶ SAD dugoročno ne mogu dopustiti Japanu da samostalno odlučuje o svojoj sudbini. U tom odnosu Amerika je ta koja odlučuje i upravlja, a Japan je taj koji sluša i sledi. Japan će to činiti dok uz pomoć Amerike (kao nekada Engleske) ne postane jaka vojna i politička svetska sila. Dok se ti planovi ne ostvare, Japan će “slušati” i “slediti” Ameriku. Americi je Japan značajan zbog vojnih baza koje omogućavaju američko prisustvo u blizini Indijskog i Pacifičkog okeana i šireg regiona oko njih. Amerika sličan odnos ima i s Južnom Korejom i Australijom, mada je Japan i tu pod specifičnim tretmanom. Naiime, ni u Južnoj Koreji ni u Australiji Amerika nema svoju stalnu mornaričku bazu. Japan je jedina zemlja u svetu koja ima stalno stacioniran američki nosač aviona. Japan za američku vojsku obavlja veći deo poslova oko pripreme i održavanja baze. Za Japan je odnos s Amerikom još lakše videti i prepoznati. Amerika je bezbednosna sigurnost za Japan u slučaju su-

25 Da samo faktografski osvetlimo 2003. godinu. Marta 2003, narušavajući 30 godina star zakon o mirovornoj upotrebi neba, Japan je lansirao prvi par izviđačkih satelita. Aprila 2003. japanske vazduhoplovne snage za odbranu (*ASDF Air Self Defence Force*) su u periodu od 21.aprila do 2.maja održale zajedničku vežbu s vazduhoplovnim snagama SAD. Jula 2003. japska vlada prvi put posle Drugog svetskog rata šalje 1000 vojnika u Irak pod vodstvom SAD. Oktobra 2004., Japan tajno razmatra mogućnost da postane nuklearna sila.

26 U oktobru 2003. posle proglašenja pobede nad Irakom od strane SAD, međunarodna zajednica je organizovala konferenciju u Madridu da se pomogne obnovi Iraka u posleratnom periodu. Francuska i Nemačka su odbile da daju sredstva, tako da su glavne osovine tog fonda SAD i Japan.

U Zalivskom ratu 1991. godine, Japan je učestvovao s 500 vojnika i šest minolovaca, i podržao tej rat s 10,8 miliona USD (od ukupno 600 miliona USD).

koba s nekom trećom zemljom, Amerika je za Japan ne samo bezbednosna sigurnost, već i jedini bezbednosni partner. Međutim, postoji još nešto što povezuje Ameriku i Japan – NR Kina. Za Ameriku, Kina je jedina zemlja koja ima potencijal da zaustavi njenu globalnu dominaciju u XXI veku. Za Japan je Kina zemlja koja je zbacila Japan s vodećeg mesta ekonomskog sila u regionu. Zato ne čudi što su 2005. godine i Japan i Amerika Kinu označili kao bezbednosnu pretnju. Japan se s Amerikom slaže da je Tajvanski moreuz strateško mesto i za Ameriku i za Japan. Japan pregovara s Amerikom da se na njegovom tlu sagradi komandna i kontrolna baza za raketnu odbranu. Pa, da li to Japan zaista postaje "Engleska Dalekog istoka"?

Iz naše perspektive je veoma teško odgovoriti na ovo pitanje. Većina istoričara smatra da to u datim uslovima nije moguće realizovati.

Ministri inostranih poslova Kine, Rusije i Indije su 2. 6. 2005. godine, u vidu zajedničkog saopštenja, postavili jasne smernice za XXI vek. To su: demokratizacija međunarodnih odnosa, poštovanje međunarodnog prava, jednakost i uzajamno uvažavanje, saradnja i nastojanje da se izgradi multipolarni svet s UN kao najpozvanijim organom međunarodne zajednice. Tokom tog sastanka su dodali da ako bilo koja forma terorizma bude ugrožavala mir u svetu, da su tri zemlje spremne da mu se zajednički suprotstave. Tom prilikom su razmatrani brojni aspekti međusobne saradnje i to na polju: transporta, poljoprivrede, prirodnih resursa, visoke tehnologije, itd. Tri države će zajedno raditi na sprečavanju zagađenja životne sredine u pacifičkom regionu. Zatim je naglašeno da je njihova saradnja u interesu dugoročne koristi za sve tri zemlje, kao i to da će njihova saradnja dobiti miru u svetu.

Pre izvesnog vremena, jedan američki general je rekao da se partnerstvo Amerike i Japana prvenstveno ogleda u tome da se ograniče i spreče uticaji miltarista u Japanu, kao i njihovih nacionalističkih prisilica. Japan strahuje da će Amerika svojim samostalnim delovanjem na kraju pokvariti američko-japanske političke veze. Japan je već primetio da je, po nekim međunarodnim pitanjima, on primoran da stane na stranu Amerike. Koliko će dugo trajati ovaj

“brak iz računa” i da li su Japan i SAD “prijatelji zauvek”, pitanja su koja u poslednje vreme često postavljaju japanski analitičari.

Posle terorističkih napada na Ameriku, deo japanskog političkog vrha opet je video svoju šansu da se, izmenom Ustava, ozakoni slanje japanskih trupa van zemlje. To je prvi korak ka budućem samostalnom angažovanju japanskih vojnih snaga.²⁷ I najzad posle drugog Zalivskog rata, dolazi do redefinisanja “partnerskih” odnosa Japana i SAD. S agresivnjim nastupanjem Japana u spoljnoj politici i s “libelarnijim” odnosom SAD prema japanskim vojnim snagama, došlo je i do, po svemu prirodnog, približavanja Južne Koreje NR Kini.

Pitanja bezbednosti su u prvom planu.

Jedan od načina da Japan zaokruži svoju spoljno-političku sliku velike sile bio je pokušaj da se on ravнопravno tretira u međunarodnoj politici i da uđe u UN kao jedna od njegovih stalnih članica. Japan je javno oglasio da ga od 117 zemalja više od 100 podržava u nastojanju da uđe u UN. Krajem marta 2005. godine, u NR Kini dolazi do širih protesta stanovništva protiv ulaska Japana u UN. U protestima učeštuju i pedeset pet članova južnokorejskog parlamenta. Japanskom sudu se predaje zahtev 260 Kineza i Korejaca koji traže od Japana ratnu odštetu u visini od 13 000 000 japanskih jena.²⁸ Ministarstvo kulture Japana 5. aprila 2005. objavljuje da su udžbenici nove

²⁷ Ovde treba uočiti jedan paradoks, što je Japan prisutniji u svetu sa svojom vojskom i što više izgleda da mu se ostvaruju snovi o jakoj državi, to on sve manje ima mogućnost da samostalno odlučuje kako upotrebiti sopstvenu vojsku i sve je vidljivija njegova uloge marionete.

²⁸ Tokom hladnog rata postojao je odnos u severoistočnoj Aziji gde su “Japan, Južna Koreja i Amerika činile njen južni trougao” a “Kina, Severna Koreja i SSSR, njen severni trougao”. Severni trougao je od trilateralnog postao bilateralni, dok se južni trougao još nije raspao i dalje postoji. Problem nuklearnog oružja Severne Koreje počinje da vrši uticaj na sve. Međutim, najveći uticaj je primetan u politici Južne Koreje koja je direktno pogođena novonastalim događajima. Zato nije teško zaključiti zašto je u pregovorima oko Severne Koreje stav Južne Koreje od početka različit od stavova članica “južnog bloka”. Južna Koreja po ovom pitanju traži pomoć od NR Kine, i strateški je vrlo izvesna mogućnost približavanja Južne Koreje i NR Kine. U isto vreme, polako dolazi i do pogoršavanja odnosa Japana i Južne Koreje, iako to još nije toliko jasno izraženo.

istorije krajnje desno nastrojeni²⁹, pisani za fakultete i srednje škole, sasvim u skladu sa zakonom i da počinje priprema za njihovu širu upotrebu.³⁰ To je uslovilo da i vlade i narodi NR Kine i Južne Koreje otvoreno ulože svoj protest. Istog dana, portparol japskog MIP-a ističe kako po pitanjima istorije japanska vlada nema nikakvih promena. Korejci 7. 4. 2005.

pozivaju na bojkot japanske robe.

Kinezi smatraju da se Japan i dalje prema njima odnosi s pozicija velike sile, iako je Kina ekonomski jača nego pre nekoliko godina. Raste sumnja u sukob strateških interesa dve zemlje. Krajem 2005. ponovna poseta Koizumija šinto hramu, gde se, među uspomenama na žrtve Drugog svetskog rata, neguje i uspomena na japanske ratne zločince koji su ostavili kravave tragove u Kini, Koreji i celoj Aziji, nailazi na opštu osudu u celoj Aziji.

Kinezi su upozorili Koizumija da ih ta poseta na 60 godina od Drugog svetskog rata duboko vređa. Kinezi napominju da su Japanci zaboravili drevnu poslovicu “ako nekog udaraš, ne udaraj mu na obraz; ako nekog povređuješ, ne povređuj mu srce.”

Očigledno je da nije moguće u kratkom roku rešiti nagomilane probleme. Oni se uvećavaju i činjenicom

²⁹ Na pitanje kineskih novinara kakav je stav japanske vlade po pitanju udžbenika, japski ambasador u Pekingu je odgovorio: "Smatram da postoji nerazumevanje Kineza u odnosu na stav japanske vlade prema istoriji i udžbenicima istorije. Reč je o nesporazumu. Da bi upoznali kakav je stav japanske vlade prema istoriji, bilo bi dobro da kineski narod pogleda koje je sve reformske poteze japanska vlada povukla neposredno posle Drugog svetskog rata u politici, društву, međunarodnim odnosima, itd. Japanska vlada se 15.8. 1995. jasno odredila prema Drugom svetskom ratu i sve što je bilo potrebno, tada je rečeno. Mi smo pokrenuli rat i to nije bilo dobro; mi smo prouzrokovali tragediju u Aziji i mi se u to ime duboko izvinjavamo i izražavamo saosećanje s narodima Azije."

³⁰ Reči su moćno oruđe ali i oružje. Kada se u japanskim udžbenicima reč agresija zameni rečju napredovanje, invazija s proširivanje borbene linije, brutalna agresija postane veliki istočno-azijski rat, ističući da se rat vodio s ciljem da se oslobođe azijske zemlje od zapadne kolonizacije, onda se uz pomoć poluistina i laži kreira kontekst koji mladi Japanci mogu doživeti pogrešno i izvesti pogrešne zaključke i o svojoj istoriji i o ulozi Japana u svetkim tokovima. To, nesumnjivo, vodi ka budućim tragedijama, nikakao ka prosperitetu i miru. Nezadovoljni ovakvim tumačenjem istorije, naučnici Južne Koreje i NR Kine su uz pomoć svojih kolega istomišljenika u Japanu osmislimi zajednički projekat u kojem su zajedničkim naporima napisali seriju udžbenika koji su se u maju 2005. pojavili u Tokiju. Naziv ovih udžbenika je "Savremena istorija istočne Azije".

tenzija (19. februara 2005) zbog spora oko pet ostrva koje Kinezi zovu Diaoyu tai, a Japanci Senkaku, koja se nalaze u blizini velikih rezervi prirodnog gasa, sve to još više usložnjava odnose.

Kina smatra da je problem u tome što Japan nikada nije temeljno i sveobuhvatno izvršio proces denacifikacije, na način na koji je to uradila Nemačka. On se nikada u potpunosti nije suočio s istinom o učinjenim zločinima u Kini i drugim zemljama regionala.

Kada se svake godine odaje počast poginulima od atomske bombe u Japanu, kada se napominje da se ne sme zaboraviti istorija, što je legitimno i ispravno, dobro bi bilo da se ne misli samo na istoriju koja se tiče američkog bombardovanja Japana i bacanja atomske bombe.³³ Vredelo bi da se ne zaboravi i istorija koja se odnosi na ulogu Japana u Aziji i u Kini u Drugom svetskom ratu. Kinezi kažu da je to isto kao da ne zaboravljate da ste pozajmili novac drugom čoveku ali lako zaboravljate da i sami dugujete i da morate da "vratite dug".

ODABRANA LITERATURA

Yakov Berger, *On the Fidelity of China's Economic Growth and the "Chinese Threat"*, A Russian Journal on China, Japan and Asia-Pacific Region, number 1, 2003, str. 46-63.

Yuri Totrov, *American Intelligence in China (1945-1956)*, Far Eastern Affairs, number 2, 2002, str. 100-116.

Ishikawa Matsutaro, *The Meiji Restoration and Educational Reforms*, Acta Asiatica, No 54, Tokyo, 1998, str. 24-47.

Amano Ikuo, *Educational Reforms in Modern Japan before and during World War II*, Acta Asiatica, No 54, Tokyo, 1998, str. 48-74.

Watanabe Akio, *Japan's Dual Roles in the Asian Drama: War and Development*, Acta Asiatica, No.71, Tokyo, 1996, str. 84-103.

Raymond Lamont-Brown, *Kempeitai*, Sutton Publishing Limited, Great Britain, 1998.

Iris Chang, *The Rape of Nanking*, New York, 1997

George Hicks, *The Comfort Women*, New York, 1995

³³ Japanska vlada je 1944. godine mobilisala 230 000 Korejaca da se bore u njenim redovima. Većina ih je poginula. U Hirošimi 1945. godine od atomske bombe nisu stradali samo Japanci, stradalo je i oko 100 000 Korejaca koje je japanska vlada mobilisala i poslala na prinudni rad u Hirošimu.

RADOSAV PUŠIĆ

da na političkoj pozornici Japana dolazi do promena stavova prema vrednovanju istorijskih događaja i po mišljenju određenog broja istoričara, do vraćanja točka istorije unazad.

Prema Tajvanu Japan ima izrazito antikineski stav. Japanska vlada je decembra 2004. pozvala u goste tajvanskog predsednika Lija Denghuija da poseti Japan. I očigledno je da je Japan odabrao politiku načošnja političke štete Kini.

Ako imamo na umu da je Kina jedan od dva glavna prioriteta japanske spoljne politike (drugi je Amerika), onda se postavlja pitanje da li su politički postupci Japana najpromišljeniji. Činjenice su da i posle šezdeset godina od okončanja Drugog svetskog rata japansko oružje i dalje među Kinezima odnosi žrtve³¹, da je japanska vojska u Kini od 1932-1945. godine imala ne tri već 60 timova za biološko istraživanje (naknadno utvrđeno) i da je povredila ili ugrozila živote 270 000 Kineza³². Ako ovome dodamo i rast

³¹ Krajem Drugog svetskog rata tokom povlačenja, japanska vojska je za sobom bacala rojeve buba zaraženih kolerom, tifusom, antraksom, bubonskom (žlezdanom) kugom, i drugim bolestima, na jugozapadnu kinesku provinciju čediang i posebno na grad Ningbo. O tome su govorila dva kineska doktora pred Tokijskim sudom. Tužba iz 1997. godine zahteva od japanske vlade kompenzaciju i izvinjenje za 180 kineskih žrtava koje su još u životu. Ovaj brutalni čin je za 6 godina ubio 50 000 ljudi. Kineski autoriteti kažu da je posle 60 godina u krvi pacova, mačaka, pasa i drugih životinja moguće naći pozitivna antitela žlezdane kuge. I danas svake godine izvestan broj Kineza oboli naprečac od tifusa. Japan je Kini ostavio problem koji još uvek nije rešen i koji odnosi ljudske živote.

³² U Kini su osnovana istraživačka odeljenja i baze za proizvodnju biološkog oružja. Tako je 1932. godine u kineskoj provinciji Heilungdiang, u oblasti reke Beijin osnovana istraživačka jedinica japanske kopnene vojske za pravljenje biološkog oružja. Na osnovu tajnog naredjenja japanskog cara, u Harbinu je osnovana jedinica 731. Slične jedinice Japanci su imali i u Čangčunu, Pekingu, Nandingu, Guangčouu, itd. Na tom poslu bilo je angažованo više od 10 000 ljudi. Ali, samo je jedinica 731, 1945. godine, ostavila uredno vođene beleške o eksperimentima koji su rađeni na više od 3 000 ljudi. Broj ubijenih nije poznat. Pouzdano se zna da je Japan 1938. godine u provincijama Čediang, Điangsi i Hunan koristio biološko oružje. U Nandingu je bila jedna od najvećih japanskih baza za pravljenje biološkog oružja i vršenje eksperimenta. U ulici čungšan čunglu bila je smeštена 1644. jedinica japanske vojske. Tu se nalazila Centralna bolnica kopnene vojske. Bolnica je imala četiri sprata i tu su vršeni eksperimenti s hemijskim i biološkim oružjem. Ova jedinica je zapošljavala više od 1 500 ljudi. Proizvodili su klice kolere, trbušnog tifusa i kuge. Na osnovu najnižih kvota, procena američkog profesora Harisa je da je za šest godina postojanja u ovoj bolnici stradalo najmanje 1 200 ljudi.

RADOSAV PUŠIĆ

Haruko Taya Cook, Theodore F. Cook, *Japan at war: an oral history*, New York, 1992

Kojima Shinji, *Trends in the Study of Modern Chinese History in Japan: The Postwar Era*, Acta Asiatica, Tokyo, 1992, str. 1-22

Aruga Tadashi, *Reflections on the Impact of the Pacific War on Japanese-American Relations*, Japan Forum, London, No 1, 1992, str.69-72

John Crump, *Anarchist Opposition to Japanese Militarism, 1926-1937*, Japan Forum, London, No 1, 1992, str.73-79

Qin hua ri jun Nanjing da tu sha shi gao, Jiangsu guji chuban she, 1987

Mičio Morišima, *Zašto je Japan "uspeo"*, Beograd, 1986,

Zheng Zhensun, *Riben qin hua tu pian shi liao ji*, Xinhua chuban she, 1984.

Robert Gomer, John W. Powell, Bert V. A. Roling, *Japan's Biological Weapons: 1930-1945 A Hidden Chapter in History*, Bulletin of the Atomic Scientists, USA, 1981

Pjer Renuven, *Pitanje Dalekog istoka 1840-1940*, Beograd, 1965.

Jovan Vagenhals, *Kamikaze*, Beograd, 1955.

M. J. Marinković, *Japanci i Japan*, Beograd, 1935.

